

פאקס פארמאגט

Adres Redacji i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71. — 224-71 טעל. פערמיראווער 21, טעל. 224-71. — 224-71

12 די ליסטע פון בלאק צו פערטיידיגען די רעכט פון יוד. פאלק אין פוילען
טראגט איצט ביי די סענאט-וואהלען דעם נומער 12
די סיים-ליסטע נומער 17 קזיסטירט מעהר נישט!
דער סאדיראט פון ליסטע 12 איז דער אויסגעפרובטער פערטיידיגער פון די פאלקס-מאכע אויפן

לאווניק אלעקסאנדער יאעל

12 אלע נאציאנאלע און רעליגיעזע יודען, סוחרים, קליינהענדלער, האנדלער, **12**
ארב. אינטעליגענץ, און די יוד. פאלקס-מאכע און שטימע פאר ליסטע

די אנדער-ליסטע האט זיך ווידער גענומען צו זייער איידעלעך מלאכה, זי ווילן צו-
ברענגען דעם יודישען מאנדאט צום סענאט! זי ווילן געבן גוט, אז זי האט נישט קיין
שום אויסזיכט צו בעקומען א מאנדאט. ביי די לעצטע סענאט-וואהלען אין יאהר 1928 האט
אונזער ליסטע בעקומען 72 609 שטימען און די ליסטע פון דער אגדה 22 342 שטימען.
עס איז דעריבער קלאר, אז מיט 22 342 שטימען קען מען קיין מאנדאט צום סענאט נישט
בעקומען, מיר דאנעמען האבען מיט 72 609 שטימען די מערסטע קייט דורכצופירען צוויי
סענאטארען, און וועלכע איינער איז דער גוט בעקאנטער לאדווער לאווניק א. יאעל.
דערפאר, יודישע וועהלער, לאזט אייך ווידער נישט פערטילען די וואלן פון די
ערשטע אגידע-פארטיי, וועלכע האט נאר דעם צוועק צו צוועקען דעם
דעם איינציגן זיכערען יודישען מאנדאט פון לאווניק אלעקסאנדער יאעל.
12 קלערט אויף אייערע וואהל-פערזענלעכע פארמיליע-מיטגלידער, בעקאנטע און שנים, אז דער סענאט-מאנדאט פון אונזער לאוו-
אניטירט און שטימט אלע פאר דער ליסטע 12
12 ניק יאעל איז אפהענגיק פון איך!

12 **צו אלע טאג-און מארק-שטייער**
יודען פון אונז קען אונזער לאווניק יאעל
נישט איינמאל האבען מיר זיך געווענדעט צו איהם
אין אונזערע נישטען און שטענדיג איז ער געווען
גרייט מיט דאס און טאט אונז ארויסצוהעלפען,
מיט מסירות-נפש האט ער תמיד אונזערע אינטערעס-
סען פערטיידיגט.
היי לאווניק יאעל איז איצט דער יודישער קאנ-
דידאט פון דער ליסטע 12 צו די סענאט-וואהלען.
מיר מוזען אונזער חוב ערפילען און מיטוועלפען,
אז לאווניק יאעל זאל געוועהלט ווערען אלס סע-
נאטאר, דאס ליגט אין אונזער אינטערעס און אין
אינטערעס פון דער לאדווער יודישער בעפעלקערונג.
געדענקט, אז נאר די ליסטע 12 האט די מער-
ליכקייט אדורכצופירען א יודישען סענאטאר! ש-
טימט דעריבער אלע פאר דער ליסטע 12, פאר-
לאווניק אלעקסאנדער יאעל.
פערזאנלעכע פון טאג-און
מארק - שטייער - פערבאנד
פרעזעס מענדעל מיינץ.
סעקרעטאר ל. פערנקעל.

12 **צו די יודישע וועהלער!**
ווארבונג!
אין טאג פון די סיים-וואהלען האבען די אגודת
ליים זיך ערלויבט ארויסצוגעבען פאלשע אויפטרופען
מיט בלאמירטע אינטערשטייט פון דער פון "מזרחי"
זי וועלען ווארשיינליך אויך איצט פרובירען ארויס-
צולאזען אעלכע פאלשע אויפטרופען - דאס איז דאך
זייער געוואונדערליך! גלויבט זי נישט און זייערע
שקרים! זייס בעוואוסטונג און שטימט פאר דער
ליסטע נומער 12!
יודען וועהלער!
צו האט איהר נישט קיין געוויסענשאפטליכע אידע-
די שטימען, וועלכע איהר האט ארויסגעווארפען בעת
די סיים-וואהלען פאר דער אגידע-ליסטע? הא-
בען זיי נוצען געברענגט? מיר ווארען אייך איצט
ווידער! ווארעם נישט ארויס אייערע שטימען!
שטימט נאר פאר דער איינציגער זיכערער ליסטע 12
פארן מאנדאט פון לאווניק יאעל!

12 **יודישע וועהלער! צי ווילט איהר האבען אלס סענאטאר דעם שטענדיגען פערטיידיגער**
לאווניק אלעקסאנדער יאעל
אדער ווילט איהר האבען א ווארשאווער, וו. לכער איז דער לאדווער יודישער בעפעלקערונג נישט בעקאנט?
וועהלט אויס צו דעם ווארשאווער, וועלכע שטענדיג איז דעם לאדווער לאווניק אלעקסאנדער יאעל

12 **יודישע וועהלער! צי ווילט איהר האבען אלס סענאטאר דעם שטענדיגען פערטיידיגער**
לאווניק אלעקסאנדער יאעל
אדער ווילט איהר האבען א ווארשאווער, וו. לכער איז דער לאדווער יודישער בעפעלקערונג נישט בעקאנט?
וועהלט אויס צו דעם ווארשאווער, וועלכע שטענדיג איז דעם לאדווער לאווניק אלעקסאנדער יאעל

זונטאג, דעם 23. ד.ת. קומען פאר די וואהלען צום סענאט.

מזו שיטען פאר דעם איינציגען פאר-
שטעהער — דעם בעוואוסטן עסקן
בעקאנטער פונאנסט, יודישער בילדער, ברוך

שבת, פ' חולדות, פינקסליך 130 א זיגער בייטשן אין 1878
נייץ ווארשע 7
א גר'יסע פרויען-וואהל-מיטינג

18

היינא, פרייטאג צו נאכט, מ' תולדות, פינקטיג 7 אין אונזער
קומט פאר אין דאקל איין נייע דערש וואס 7
א גרויסער וואהל-מיליטא
שבת מ' תולדות, 9.30 פריה קומט פאר אין דאקל 7
א גרויסער וואהל-מיליטא
ארויסארעסען וואלן: דעם 7 מונטענע, ד.ה. זילבערשטיין,
פרייטאג, א.ה. ווערשטייג, א.ה. קליין, און ד.ה. ווארשיק.

דערמט ווערט בעקאנט געווארן דער געזונטער קינדשעפט,
אז אין דער גאנצער קינדער-וועלט

ווערט געבעטן יעדן טאג פרישע און דינע מאשיל מצות פון די ב' טעג סארטען מילך, ווי אויך מצה מעהל, סוויס-איד געבעקן, אייגער-פערפער און כוכא-מאמע לויטן געלטפארער סיטעטעס. ס'זיצעלע געבעטען פאר ציקלדייגענדע און ווייניגער קאדירטאריי אונטארגרייטונגן, וואס זענען געקומען מ'ט ווייניגער גוטס ייט. מ'ט אכטיג

100

אזוי ווי ס'האבען זיך בעוויווען אין שטאט הכשרים ארויסגעגעבן
דיין היב ר' ישראל פרידלעך מבראש אומ'ן סאטמארער ברום, ערקלער
אך, אז זעלכע הכשרים זענען נישט ארויסגעגעבן עווערען.

רב דפּה לודז.

מיכאל בעקוביץ, אז די אלט אנאָיסטן אין די פרעסע ווי אויך דאָס פּלוג-
בלעטעל, וועלכעס איז פֿירעקטאָר פֿון די וואַרשע, ווערען מיר צו דעם קיין שום שייכות נישט איבערהויפט אין מוזיק'ס
הוליס" אינפֿארמאציע.

קייבס, גיטע פריינד און בעזאמטע פון
נאמאז אָדער [ח]—[טע] אסטראוויטש

1882
באטא: א-טראוויטש האט עמיגרירט נאך אויסלאנד אין
יאה- 1882 דגעבן זיין 6-יז פיינע מיט 8 קינדער אינדרא, דור און 8-ע
אדער טאג-טאג האבען למיגרירט צום כח און פאטער אין, 1885
ווע- ס'וועט געבן פאטער א יידע, וועגן זיין אי-א-פראמא-האפט
פערזאנען, וועט געקומען א גוטע בעלזינינג.
שרייטליכ: אאשרטען מיט אירעס אנאמע היטע צי- יאטע
Do Biura Cytoszeń L. EISENBERGA Warszawa Tawelki 13 sub „F.G.L.”

דערמיט מאכט מיר "גותו להם" סאלנא 14 בלקינט, אז ביים פערציגן טעג. 145.43. וועט מין זונטאג דעם 23 נאָוועמבער געפונט אַ ציטיילונג פון

מקליבך גערעכט נט די מינימאליסטע פרייען. אונזער פערציין ערמזגליכע צו
עקאמאן די ריכטיגע צושטאנד מיט א גרויסע הנחה. די פארוואלטונג

מילא דוגאוווסאן

צו דער פארשפאנד פון אונז
ווערען פרייג

ווינשען מיר פיל גליק און זאג איינע
לעבעס-וועג מיט בלומן בונצרט זי

1876 JAN 21, 1876

ה' יחזקאל דימאנט

קאנטיקא - אַוויטש און פֿלד, ישראל
געברידער ניימאן, ירושלים
קאַרעמען :

נקודות.

פשיטתא. וויטערע צו ערפאלג אין זיין רבייט
מאך זיין גוטע בעה נדרונג און ווייט

י"ד פשר!!!

ה'ע ווייניק, מאכטן מיר ב' קאנט, ווערן פערקויפט צו די ערשטן פרייז

קס פרייזען, ווי ביז איצט. מיט אס

אלטער מארק 2, טעל. 2.

דער בע-
וואסער קירושנער-ווערקשטעל

וואָס עקזיסטירט זייט 1918 י. פֿינאַנץ קאָמטע 19
האַט זיך אײַבער געטראָגען אויף
דאָס פֿאַרשטאַנדענע פֿאַרשטאַנדענע

פערץ אריימען. רעזעססע אין פיוקיססע ביז ווילינג
נערענקט די אדרעס.

צול ב דעם גאנץ גרויסען מאנג אין יארמוט, מערקויף איך
פון מאנטאג, דעם 24טן ד.ח. אן

צו פאלגענדע פון יענע:

HURTOWA SPRZEDAŻ ŚLEDZI

Plac Kościelny 7, tel. 188-43.

אכטונג, קירזשנער!
 שבת-ציון-נאמאס דעם 22. 7. ת. פונקליד 6 אונזער קאמפ

אָנטייל פון די ראַ מענער פון דער האַנדלערקע קאָמער.

תזכרות

פון דער מצבה נאך אונזער אונטערזעכס יארן מאן און פאטער
יצחק שיינע

צו וועלכער אלע קרובים, פריינד און בעקאנטע ווערען געבטען
די טאג רײענדע פֿון יאנואר קינדער.

ווידער וועגען די מזרח-גרעניצען רעדע פון דייטשען אויסערן-מיניסטער

עס ווערט אויך דערווארט א נייער אינסערוואציע פון מארשאל פילסדאמסקי וועגען סיים.

פראיעקט צו ענדערען דעם סיים-טעגליאמיו

ווערט א, 20 (טעלעגראף) ווען אונזער קא-רעספאנדענט אין די סיים קרייזן האבען זיך היינט 5 יאר שרייט לענגע, אז באלד נאכדעם וועט עס זיין א קאנסטיטואציע דער נייער סיים, וועט די סאנציע אין ייטראגען א פראיעקט צו ענדערען דעם סיים רעגולירן.

אינסערוואציע פון מארשאל פילסדאמסקי וועגען סיים

ווערט א, 20 (טעלעגראף) פון אונזער קא-רעספאנדענט. אין די פאליטישע קרייזן האבען היינט קורטירט קלאנגען, אז נאכדעם וועט עס ווערן לען דורך דער הויפט-וואהל-קאמיסיע פערטיילט ווערען די מאנדאטען און דער סיים וועט זיך הא-בען קאנסטיטואציע, וועט מארשאל פילסדאמסקי זיך אפזאגן פון מאנדאט.

ביים אויף צו בעזייטיגען די קריגס-סיבות, צו בע-קעמפן דעם ווירטשעפטליכען קריזיס א. ד. גל. קורטירט האט זיך אויך אפגעשטעלט אויף דעם ווערסאיער טראקטאט און אויסגעדריקט זיין איג-צופרידענהייט מיטן דאזיגען טראקטאט, וואס דארף נאך ווין מיינונג געענדערט ווערען. וואס שייך די דייטשע מוח-גרעניצען האט דער דייטשער-אויסערן-מיניסטער אנגעוויזען, אז די דאזיגע גרעניצען דארפן און מוזען געענדערט ווערען לטובת דייטשלאנד, אבער נישט מיט דער הילף פון געוואלד-טאטען, נאר דורך פרידליכע מיטלען.

בערלין, 20 (טעל. בר. טעל.) דער דייטשער אוי-סערן-מיניסטער קורטירט האט אין דייטשען רייכס-טאג געהאלטען א רעדע אלס ענטפער אויף די רע-דעס פון בריאן און טאדירע. מיינסטער קורטירט האט זיך לענגער אפגע-שטעלט אויף דעם יאנג-פלאן און אנגעוויזען, אז דייטשלאנד וועט דעם פלאן נישט צורייסען, האט אבער נישט געגעבען קיין גאראנטיע פאר דער דורכפירונג פון פלאן. ווייטער האט דער מיינסטער גערעדט וועגען דייטשלאנד אויסערן-פאליטיק און געזאגט, אז דייטשלאנד צילט צו א ווייטגעהענדע צוזאמענאר-

יודישער וועהלער!

האסט אויסצוקלייבן צווישען די 2 פערזאנען??

אונזער קאנדידאט לאוויניק א. יאעל

און ווער קאנדידאט ה' שערעשעווסקי פון ווארשא

דיין תשובה וועט געוויס זיין פאר דער ליסטע

12

יודישער וועהלער!

האסט אויסצוקלייבן צווישען די 2 פערזאנען??

אונזער קאנדידאט לאוויניק א. יאעל

און ווער קאנדידאט ה' שערעשעווסקי פון ווארשא

דיין תשובה וועט געוויס זיין פאר דער ליסטע

נאך לאנגע און שווערע לידען אין געזאגטען מין לבער מאן, אונזער מיינער און פאליטישע פאטער, שוויגער-פאטער אין זייער גלויב.

ר' משה גרונדמאן

אין עלטער פון 65 יאהר

די לוי קומט פון היינט פרייטאג, דעם 21 נאוועמבער, 11 א דיינער צייטאג פון טויזנט-הויז מעסער-גאס 16, וועגען וואס עס טיילט מיט אין גרויס צער די טימור-ווערסונד פאמיליע

מעכאנישע האפטיגע פאבריק פון

ווי אויך אויסא-ב-ט-ג פון קאנסטרוקציע צו אנשטאלט פון פארשטייט אויף איינציקע, די נעמטען זאכעס-אין א גרויסען אויף האה"א אויף לאנגע פאבריקס-פרייזען

E. CZARNOMSKI, Łódź, Zeromskiego 46, tel. 202 15 (Pańska)

לעמטשניצע „Unitas”

פונקט 19 טעל. 111-78

וועכנערין-אנשטאלט

א נעמער דער ליסטע פון דער מעד. H. BERGSON

נעמט אין נעמערען:

I קלאס פון 300	II קלאס פון 175	III קלאס פון 100
זל	זל	זל

(מיט פערזענלעכע מיטלען)

Lek. dent. Z. Bielakowska

powróciła Kilinskiego 113 róg Nawrot, tel. 148-27 (winda) Przyjmuje od 10-1 i 4-7

Dr. HELLER

ספעציאליסט פאר הויט-ווענערישע קראנקהייטען און מענער-שווערע.

נאווראט 2 טעל. 79-89

נעמט אן פון 10 פרייטאג און פון 8-4 שבת, פאר פרויען ספעציאל פון 4-5 נאכמיטאג פאר אונגעווענלעכע לעמטשניצע-פרייזען.

Starszy felczer J. Przysucha

ג. פאלדשע-פון ווארשא-ווער שפיטאל אויף טשיסטע האט זיך נאך לענגער-הינגער פארשטיק געזעט אין לאנד אין נעמט א קראנקע צו יעדער צייט אין דער וואוינונג פון ג. פאלדשע-ווער פארשטיק (וואס-ניא) טעלעפאן 179-43

בעהאטמא-אויגן

דירמט מאן איך בעקאנט דער געוועזענער קינדער-און אד-קידשעס, אז אד-ביו צוריקגעקומען פון פארין

אין בעזוק די נייכטע מאדעלען ביטע מיר צו בעזוכן מיט אכטונג

דאמטען-שניידער-אשעליר פ וואקסמאן 6 קאנ מאנט-נער 6

2 ציימער

און קיך

מיט אלע בעקוועמליכקייטען ווערט פון זאכערס געוועזען אין דער געוועזענער קליניק-קאנא, נאווראט, פאליקאד, פאליקאד-ווער, שפיטאלישע, אפערירען אין אדמיניסטראציע אונטער N. S.

טיכטיגע אינקאסענטען (העם)

סענע זיך מערען אין פערמי "נות-לה" סאלא 14 יעדען טאג פון 6 ביז 9 אין אונזער.

Dr. med. H. Krauskopf

אקויש-רע-און פרויען-קראנקהייטען זגלערזשער 16, טעל. 113-47

נעמט אן פון 7-4 אונזער.

Dr. med. I. Wajnberg

Cegielniana 47, tel. 26-02

איבערליכע קראנקהייטען ספעציאל פאר לונגען-און הארץ-קראנקהייטען בעזונדערלעך און קונסטלעכע בע-ג-וון נעמט אן אין דערהיים פון 3-5.

NAJTRWALSZE I NAJMODNIEJSZE

KALOSZE : ŚNIEGOWCE

ARDAL

ארדאל-זעטו פאמיל די דויערהאפטיגסטע און מאדערנעסטע סאלאשען און שיענאוועסעס.

צום בעפארשטעהענדע ווינטער-סעזאן! האצערעם צו פאדקאוועס (HACELE DO PODKOW)

אינלענדישע און אויסלענדישע פון די מארקעס: „Ulan“, „Podkowa“, „Leonhardta“ i „Mustad“

מפעהלט פון לאנגער אין יעדע קווארטאל

שאמאט-אויורענס (PIECE IRYJSKIE)

זעהר שפייזעס אין געברוך צו הייזן מיט שווימען, קיט, טאג און הייליג עספייזעס-רויט און דייטש

„ELIBOR“ Sp. Akc. Handl. - Przemysł. Ł. J. BORKOWSKI oddział w Łodzi, KILIŃSKIEGO 70, tel. 100-84.

Dr. med. B. Robinson

פיערמאוו 10, טעל. 131-86

צוריקגעקערט

DR. MED. L. Pikielny

אוראלאג

ספעציאל-אדעם פאר נירן, בלאז און איינ-קראנקה NAWROT 8, tel. 2, 19-90

נעמט אן פון 1-12 אין פון 7-4 אונזער.

Dr. med. Ignacy MARGOLIS

okulista

האט זיך איבערגעצויגען אויף אל. קאשעוויש 9, טעל. 165-17

נעמט אן פון 2-1 און פון 7-5 אונזער

דאנקזאגונג

דעם הארציגסטן דאנק דריקען מיר אויס דעם חסיד'ן דאקטאר ה' קיאה פאמאוסקא 23

מער ווילן גוטע בעהאנדלונג אונזער זעהן אין דער צייט פון זיין קראנק-הייט און מיר ווינען איהם וויי-טערנישען ערפאלג אויף מצויצני-שען געביט.

פאמיליע פראשקער, וואלבאנקא 31

Dr. Z. Rakowski

ס. פאר אויערן, נאז, האל-און לונגען-קראקה 9 קאנסאמאניער 9, טעלעפאן 127-81.

פארשטייט פון 1-2 און פון 5-7. נעמט אויך אן אין לעמטשניצע-ווערסונד 17 פון 10-11 און פון 5-2.

ג' י"ט תשרי ה'תש"ח

אויב איהר קאנט אריין נישט רעגירען איז ארץ-ישראל גרויסע רעדע פון לארד דזשארדזש בעת דער א"י-דעבאטע אין ענגלישען פארלאמענט

אונזערע הויפט-פערסענלעכע, אידער מיר וועלען צוטרעטען צו די ציפערען.

אין די רוימישע צייטן האט ארץ-ישראל גע- צעהלט א בעפעלקערונג פון 3 ביז 5 מיליאן. ווי איך האב זיך דערוואוסט, האלט די מאנדאט- קאמיטע פאר מעגליך אז אין ארץ-ישראל זאלען וואוינען דריי מיליאן מענטשן. אין איצטיגען מא- מענט לעבען דארט 700.000 אדער אכט הונדערט טויזענד און אנדער דריי הונדערט טויזענד אין עבר הירדן. וויט ענגלאנד האט איבערגענומען די פערזאנלעכע פון ארץ-ישראל האט זיך די יודישע בעפעלקערונג פערגרעסערט מיט הונדערט טויזענד מענטשן, און אויך די ארבישע אונגעפער מיט דער זעלבער צאהל. נאך 25 יאהרהונדערטער הא- בען די יודען ערשט געהאט ערפאלג אין דעם שטיי- גיגען לאנד. יודישער קאפיטאל שטראמט אין לאנד ווייט דעם שלום, און דער יודישער קאפיטאל פער- בעסערט אויך די לאגע פון די ארבעט. מען קען נישט איינפיהרען קאפיטאל אין לאנד נאר לטבת איין טייל פון דער בעפעלקערונג. לויט די יודישע שטאטיסטיק האבען יודען אינוועסטירט אין ארץ-יש- ראל ווייט דעם קריג 40-50 מיליאן פונט. לויט די אפיציעלע שטאטיסטיק בעטרעפט די סומע 30 מיליאן פונט. איך ווייס, אז עס זענען געווען גרוי- סע פערלעסטען, אויב אבער דאס געשעחט זינען צוגעבוירענע, ווער לאנד, ווער האט דאס רעכט צו שטערען?

צוויי ארגאניזאציעס, וואס פיהרען אן מיט דער יודישער קאנאליזאציע, האבען געזאמלט אן איי- וועסטירט צעהן מיליאן פונט. מענטשן זאגען: א, רייכע יודען! אויב איהר וועט זיך צוקוקען ווי דאס געלד ווערט געזאמלט, וועט איהר זעהען, דאס

עס שטאמט הויפטזעכליך

פון אריימע יודען

יבען הונדערט טויזענד פונט פליסען פון אלע לע- דער, וואו עס וואוינען יודען און מען דארף געדע- קען, אז די רייכע יודען זענען בכלל נישט קיין ציוניסטען.

די יודען בילדען אין ארץ-ישראל 20 פרא- צענט פון דער בעפעלקערונג און צאלען 40-50 פרא- צענט פון די שטייערען. דאס דאס דאס האט די ארץ- ישראל-דעגירונג געהאט די מעגליכקייט צו בעקומען א הלואה פון 4 און א האלב מיליאן פונט. מיט וועלכע עס ווערען בעשעפטיגט פיל ארבעט. עס איז נישט אמת, אז יודען שטויסען א- רויס דעם ארימען ארבישען פעלאן, צווישען די ארבישע פאכטער, וועלכע האבען פערלאזען יודע- רעד, וואס איז געקומען געווארען דורך יודען, האט א העלטע ערווארבען ערד געגן אדערש, צו א- העלטע האט זיך גענומען צו אציאנער ארבייט. די יודען האבען מעהסטענס בעארייט פערואר- לאזעט און זומאסט ערד.

ווי זעהן אים די רעוולוטאציע פון דער ער- ביט? אין דער ערשטער רייה האט זיך פערבע- טערט דער געווענליכער-מצב אין לאנד.

עס איז נישט ריכטיג, אז עס איז

נישטא עננו פרייע ערד.

עס זענען פעהאן גרויסע שטחים אין הוליה, בית-שאן, פון בילדע זייטען פון יודן, וואו אריי- פאלאנען לעבען אויף מאליישע ערד-שטחים אויף 100-150 דונאם ערד. ווען מען וואלט דאס כנע- פיהרט דענאזש-ארבייטען אויף די ערד-שטחים וואלטען זיי געקאנט בעשפייזען טויזענדער יודישע און ארבישע משפחות.

די יודען האבען געלאזען וויער צייכען, אין דער געשיכטע, בעת זיי האבען געלעבט אין ארץ- ישראל, עס איז זיי געגעבען געווארען די געלע- גענהייט צו פלענען אין ענטשפערענדע בעדינגונג- גען ווערען סאלאנטען און וויער וואלט זיי צו בע- פעהיגען צו לייסטען ווערען פאר דער מענשהייט אלס גאנצעס. מיר האבען געהאלטען, אז די דא- וועג געלעגענהייט האט זיי געארבעט געגעבען ווע- רען. די פעלקער פון דער ערד, פערזאנלעכע און א- בערזאנע זענען געקומען צו דערזעלבער מסקנה, אויב די רעגירונג פון אונזער לאנד זאגט, אז זי קען עס נישט אפיסיהרען, דאן — אים גאטעס ווילען!

לאמיר די דאזיגע געלענענהייט

איבערגעבן וועמען עס איז אנדערש וואס קען עס יא. אויב מיר וועלען אין ארץ-ישראל ליינען א דורכפאל, וועלען עס זעהען די פעלקער פון דער ערד, אויב מיר וועלען האבען ערפאלג, וועט עס צוריקשטעלען דעם צוטרין צום טאלענט פון גרויס- ברייטע צו רעגירען איבער אציאנערישע.

פילסודסקי א תלמודיסט

דער קראקאווער „נאפשוה" גיט איבער, אז אין טאג פון די סייס-וואהלען האט די יודיש- חסידישע סאנאציע - גרופע ארויסגעלאזט אציאני- רוק, וועלכער האט גערופען צו שטימען פאר דער ליסטע נומער 1. ווייל אינא יאר שפיץ שטעהט דער „בעריהמטער גאון און תלמודיסט ווער פילסוד- סקי.

א יודישער נאציאנאלער היים און די יודישע קאלא- נאציאניזם. אין וואס איז בעשטאנען די ערמויניגונג- די קאלטקייט איז זעהר ווייט פון ערמויניגונג. קיין שום ווארמקייט, קיין שום הילף, זיי וואגען נישט צו דערהרגענען דעם ציוניזם דירעקט, שטעלען זיי איהם אריין אין א דערפאר-ווייניג-מאסן, זיי זע- הען, אז די רעגירונג איז פערטון אין פערשידענע אנדערע פראבלעמען, מאכען זיי צו די סיר פון דער דערפאר-ווייניג-מאסן, דאס בעדייט סאקע דאס „ווייסע בוך“.

די מיר מוז געעפענט ווערען, אדער מען מוז זיך אפזאנען פון מאנדאט.

עס איז נישטא קיין אנדער וועג. עס מוז קומען צו א ציוניסטלעכע ענדערונג. עס איז נישטא מעהר קיין ארם פאר יודען: עס הערשט ארבייטסלאזיקייט צווישען ארבעט- אויך ביי אונז הערשט ארבייטסלאזיקייט. פארוואס? דאס איז א רעוולוטאציע פון וועלט-קריזיס. אין די פער- אייניגטע שטאטען, אין פראנקרייך, אומגעפער הערשט ארבייטסלאזיקייט. אין ארץ-ישראל איז פעהאן אציאניסטיש — די יודען. די יודען פערדינען, ער- מאנדעט צו ווערען. מען מוז זיי שטעמפלען, ווי זעהן אים די רעאלע פאקטען אין ארץ-ישראל, היינט צו טאג? איך וועל נישט בעלעסטענען די צו- הערער מיט צופיל פאקטען. דער מאנדאט איז דאך א פאקט.

די עהרע פון אונזער לאנד איז דען נישט קיין פאקט?

אויך דאס „ווייס בוך“ איז, צום בעדייערען, א פאקט, און איך האב געוואלט דערמאנען וועגען

אויסערארדענליכע וועגן פון „פארד אה רעפויטיס" וועגען דער ארץ-ישראל-פראגע

וואס איז ערשטלייט געווארען דעם געדאנק פון דער יודישער נאציאנאלער היים דורך א רייה ארביי- טער-דעפוטאטען. נאך א לענגערער דיסקוסיע איז ער צוגאב-רעזאליציע אפגעווארפען געווארען. דער לייבווייסט ו' קערשאוו האט אויך אריינגעשטרא- צט צוגאב-רעזאליציע אין צוזאמענהאנג מיט די ווא- לען אין ווייטשעפער. דער פארזיצער האט אבער איבערגעזען די דיסקוסיע כדי נישט צו דערלא- זען צו קיין פארטיי-פאליטישע פאלעמיק.

ה' גאטאן לאסקי האט אויסגעדריקט אנערקע- נונג פאר די בעמיהונגען פון די בעוועגערע מי- טגאנען, וועלכע זענען נישט מסכים מיטן „ווייס- בוך“ און ספעציעל דעם יונגען לייבווייסט-דעפוטאט פון מארקוס, וועלכער ווירקט ענערגיש פאר'ן ארץ- ישראל אויפבויע.

ה' מאריס מיינער האט ערקלערט, דאס גאר די דימטיש פון לארד פאספילד קען געבען די גארנאטיע, אז זיין פאליטיק וועט נישט פערוורק- ליכט ווערען.

פולע סימפאטיע פאר דער יודישער נאצי. היים

דרייט אויף ענגלישער בילדונגס-מיניסטער

גירונג האט אנגענומען שריט, כדי אויסצופארשען די לאגע.

אויך דער צווייטער ארבייטער-פארשטעהער פון גירונג-טעקסט-טיין דעם. פאלין דריקט אויס אין א בריוו צו ה' פיליפס דעם גרעסטען בעדייערן צו- מיטן שטאנדפונקט פון דער רעגירונג און פון דער מערהייט פון דער ארבייטער-פארטיי.

אויך דער קאנסערוואטיווער דעפוטאט פון דעם וואהל-קרייז סער גרעסער-דאלי שרייבט צום פאר- זיצער פון ציוניסטישען פערדייט: „איך בין נישט מסכים מיט די בעשטימונגען פון „ווייס-בוך“ און אנגעשריטן די ערקלערונג פון ה' באלדווין וועגען דעם ענין“.

יודען האבען געוואונען איהר דער גאנצער ליניע

ענרעכיש בלאט וועגען די יודישע נצחונות

פערזענלעכע דאקט, וואס מ'האט קיי יודישע ליסטעס נישט פארשטעלט. יודען זענען געניגען צו די וואהל-קאלען מיט איינלעך, וועלכע אלס האבען געווען אויף נאם. וועגען ווי האט עס מ'האט טיילט „פאס“, אז זיי האבען געלייטעט צעפן נישט בערלינגער די וואהל-קאלען.

איז איינעם פון די קרייזען פאר דער נע- קאנטראלירטע האט דאס איינעלע פערקומען 30 טויזער שטימען, ערנאנטער פיהר טויזענד פאלי- לען 15,000 יודישע.

נו גוט — וועט דער לעזער פרעגען — איז פון יודען האט מען גענומען נאך 10 טויזענד שטי- מען?

אם דאס גראד... הייסען מיר נישט, די „אונ- זערנע“ הייסען עס ווייט. א גרויסער וואונדער, וואס דאס ענדעקלישע בלאט הייסט דאס נישט. ווי מ'איז אויף גלויבאנער פערזענלעכע איז דער יודישער וואהל-קאלען — ארץ-ישראל פאר ארץ-ישראל.

אויס די עפענטליכקייט צאט שטארקען אינטערעס צו אלץ, וואס קומט פאר אין ארץ-ישראל. צום ערשטען מאל איז געשעהן, אז די מאנדאט קאמיטע זאל טאדלען די מאנדאט-מאכט, וואס איז געווען דער ענטפער פון דער רעגירונג? דער ענטפער איז געווען דאס „ווייס-בוך“, וואס בע- דיט פראקטיש דאס צווייטע דעם מאנדאט. מען האט איין קריטיקירט, פארוואס איהר היט נישט אפ דעם מאנדאט און איינער ענטפער איז געווען: זעהר גוט, מען דארף איהם צווייטען.

איהר קענט איהם אבער נישט צוויי- סען, דאס איז אציאנעריש-נאציאנאלער דאקומענט.

דאס איז א טראקטאט, וואס איז אונטערגעשריבען געווארען. אויב דעם מאנדאט איז צוויי שווער אויסצופיה- רען און אבהייטען אין פולע זין זיינע ווערטער, איז גאר מעגליך אין זאך, מען דארף צוריקגעבען דעם מאנדאט דעם פעלקער-בונד און ערקלערען: „בייטע, בעשטימט אימיצען אנדערש, מיר קאנען נישט אויס- פיהרען דעם מאנדאט“. איהר האט אבער נישט קיין רעכט צו ענדערען דעם מאנדאט.

דאס „ווייס-בוך“ איז אציאנעריש-נאציאנאלער דאק- טראט. אין תוך איז ער פינגליך צום גייסט פון מאנדאט. ער אקטעמט מיט אונזערן און ענגער- שאפט צו יודישער טעטיגקייט. אויב דאס „ווייס- בוך“ וואלט געווען געשריבען דורך אציאנעריש- טישען בעאמטען, וואלט איך דאס פערשטאנען, דער צווייטער פונקט פון מאנדאט זאגט קלאר, אז די מאנדאט-מאכט דארף נישט נאר טאלערירען נאר אויך ערמויניגען און שטיצען די שטאנען פון

לאנד דאן, (י"ט"א) די ארץ-ישראל-דעבאטע אין ענגלישען פארלאמענט האט, ווי מיר האבען שוין טעלעגראפיש מיטגעטיילט, אנגעהויבען זיך מיט א גרויסער

רעדע פון לארד דזשארדזש.

וועלכער האט געזאגט:

עס איז זעהר שווער צו דיסקוטירען וועגען דעם פראבלעם, ווייל עס זענען דערין צוויי-פונקט- פאלאסען צוויי ראסען, מיט וועלכער מיר זענען אין די פריינדליכסטע בעציהונגען. מיר שטרעבען צו פארשטענדיגקייט לגבי איין צד, נישט מאכענדיג קיין עולה דעם צווייטען צד. מיר זענען איבער- צייגט, אז דאס „ווייס-בוך“, וואס איז פערשעפ- ליכט געווארען דורך דער רעגירונג, איז אונטערגע- צו ביינע צוויי, כדי צו בעקענען די, וועלכע זע- נען נישט גאנץ גענוי בעהאווענעט אין דער ארץ- ישראל-פראגע, וועל איך זיך ערלייבען קורץ שיל- דערען אונזערע אויפגאבען אין דעם לאנד, צוערשט דארף דערמאנען ווערען די פאלאס-דעקלאראציע, וואס איז פערשעפטיגט געווארען אלס בריוו פון אויסער-מיניסטעריום פון דער רעגירונג, בראש פון וועלכער איך בין געשטאנען. דער איצטיגער אוי- סער-מיניסטער, ה' ארטור הענדערסאן, איז אויך גע- ווען א מיטגליד פון דער רעגירונג. ער איז געווען א מיטגליד פון קריגס-קאפיטעל, און דער דאזיגער פאליטישער שריט איז בעשלאסען געווארען דורכ'ן קריג-קאפיטעל איידער לארד באלפור האט פער- שעפטיגט זיין דעקלאראציע. אויך אנדערע מיט- גלידער פון דער איצטיגער רעגירונג האבען גע- הערט צום קריגס-קאפיטעל.

אין ציה די אויסער-קאמיטעט אויף דעם פאקט, כדי צו בעווייזען, אז

די באלפור-דעקלאראציע האט ענט- שפרעכט די אנטוואונגען פון אלע 5 פארטייען אין דער מלוכה

די דעקלאראציע איז ארויסגעגעבען געווא- רען צוליב מאסיווען, וואס זענען דורך די אללא- טען בעטרעכט געווארען אלס פון דער גרעסטער בעדייטונג און האט פערזיכערט, דאס אויב ארץ- ישראל וועט עראבערען ווערען, וועט דארט נישט- פאלן. די דעקלאראציע איז פאר'ן פערשעפטיגטען אקצעפטישען געווארען דורך אלע אללאנצ-מלוכות און דורך פערזענלעכע ווילסען. צוויי יאהר נאך דער מלחמה האבען די אללאנצ-מלוכות בעשלאסען אין סאנ-דרימא צו איינקאפאלירען די דעקלאראציע אין מאנדאט, וואס איז אונזער לאנד פערטייגט געווארען, כדי צו רעגירען אין ארץ-ישראל. עס איז נישט היינציגער וויכטיג צו אציאנירען די לויטונג פון מאנדאט, דאס זענען דאקומענטען, אויב'ן סמך פון וועלכע מיר זענען פערזאנלעכערליך פאר רעג- ירען אין ארץ-ישראל. די איינציקונג און מאנדאט, וואס ווערט גאנץ זאנדערבאר נישט דערמאנט אין „ווייס-בוך“, ענטהאלט קלארע בעשטימונגען ווע- גען דער שטאנען פון דער יודישער נאציאנאלער היים.

עס איז נישט נאר קאלאניזאציע, עס איז א נאציאנאלע היים.

דאס איז אינעם ר-ן-פערסענלעכונג

פון די גרעסטע ניציעס.

אין דער צאהל אויך פון דער בריטישער אימפעריע. לאמער איבערגעגעבן צום „ווייס-בוך“, די סיחערע פון דער אפאזיציע האבען שוין ארויסגע- זאגט וויער מינונג, פראקטיש בערירט דאס „ווייס- בוך“ די אפשאפונג פון די ביזאנטישע פערסאלי- טענען. די יודען בעדייערען, די ארבעט דריקען אויס וויער פרייז, די ארבעט מיינען, אז עס איז שוין געקומען דער סוף פון דער יודישער נאציא- נאלער היים. די ארבעט גרויסען זיך דערמיט אין ארץ-ישראל. יעדעפאלס מוען דא אין פארלאמענט אלע מיטפערשטענדישען אויסגעקלערט ווערען.

דאס „ווייס-בוך“ איז פערשעפטיגט געווארען אהו פריהערדיגער ערא-

מונג מיט וועמען עס איז

מיט'ן פעלקער-בונד און דער מאנדאט-קאמיטע האט יעדן זיך נישט פערשטען, מיט די דאמיניעס אויך נישט. מען האט זיך נישט פערשטענדיגט נישט מיט מיר און נישט מיט מיינע פריינד. איך צווייפעל אז דעם פרעמיער אליין איז געווען פאלשענדיג בע- קאנט דער דאקומענט פאר זיין פערשעפטיגטען. אין ארץ-ישראל קרייזען זיך די אינטערעסען פון 3 גרעסטע גלויבענס, דאס לאנד בענימין א גרויסע אינטערנאציאנאלע בעדייטונג. צוליב דעם ווייזט

הלאנגען אז די סאוועטען

רעגירונג איז געפאלען

לאנד דאן, 20. (זאז) די רוסישע געזאנדהשאפט אין לאנדאן לייקענט ענערגיש אפ די קלאנגען ווע- גען דעם, אז מ'זאל האבען אראפגעווארפען די סא- וועטער-רעגירונג. די ידיעה איז אגעקומען און פער- שפרייט געווארען אויף דער ניי-יאקער בערזע און האט דאס געמאכט א גרויסען רושם.

—10—

גאנץ בעכער איז געווען אויף דער פראקטיק.

די צוויי גרויסע קאנפערענצען אין לאנאן: די קאנפערענץ
ביים „רונדען טיש“ און די אימפעריאלע קאנפערענץ

אין מצב פון אונזערליכען איינפירן.

אין סבב פון אונזערע לידער און אונזערע
 ביים רונדע טיש זענען פילע געשטאנען פון
 דער ליבערסטער, פון פארשטענדלעך און פון
 סטודענטעס, פון פון ליבערעלע און פון
 בערענגעלישע בעאמטע. נעמען דער ענדלעך דער
 לענגער זענען 16 באהאראזשעס און עטליכע צוויי
 רובי פאליטער פון פארשידענע זייטן, וואס
 15 רעלעגאטעס פון די אינדישע פארלעגער, אבער
 ביים קאנסערוועטיוו פערלעך זענען געווען ענדלעך
 בע מיטאדעס נעקאנט בערעאסטען אלס פארשטענדלעך
 און דער אינדישער דעמאקראטע. ס'איז געשען נישט
 גאנצער, נישט א רייז אונדזערע אינדישע פארלעך
 די אפגעזענעס פון די פארשטענדלעך און אינדישע
 קאנגרעס לויט ווי א פאקטאטערע שטעטע איבער
 דער קאנסערוועטיוו. די אונדזערע פון א דאזיקע
 וועלכעשטענדיגע אונדזערע געזעס און די נאכט
 טעג פארלעגערס פון אינדישע און וועלכע נישט ווערען
 נישט פון דער און געזענען, די עקסטרעם און
 צוויי. די רעלעגאטעס פון דער קאנסערוועטיוו געזען
 רען נישט צו די עקסטרעם געזען, אבער ווי
 עטלעכע פון די נישט פון די אלע זאכע שטרעמונג
 זענען וואס פארען און אינדיש.

ס'איז שווער פאראויסצוהאנגען, וואס די קאנפֿע-
רענץ העט פֿרענגען. זיכער, אז פֿירער דורס שפּער
בען צו א קאמפּאָזיציע, און מאַכען אַלדעם קאמפּאָזי-
טאָר דורכאס אַן אַפּאָפּטע אַפּאָפּטע אַפּאָפּטע אַפּאָפּטע
אַפּע — דאס אַ קלאַרע זאָל פֿון דער אנדער
דער זייט קאנפֿען אַזוי די אַפּאָפּטע דעלעגאַטען.
זעלכע זענען צו דער קאמפּאָזיציע קאנפֿען אַז
פֿערלעכען, אַזוי ווי העלען דעלעגאַטען, אַז ווי אַפּאָ-
פּאָפּטען העלען. דאס זאָלען דעלעגאַטען פֿרענגען
פֿון אַזוי זייט אַזוי פֿאלען פֿון מאַקאַנאַלדעס קאָ-
פּאָפּטען, פֿון דער אנדערער זייט זאָלען מיר אַז
נאָך העלענער קאנפֿען אַפּאָפּטע דעלעגאַטען די אַזוי
זעלכע פֿון נאָנאָרע אַז פֿון דעקסטערעלע נאָנאָרע

שלוש אש פערגעסט וואו ער וואוינט

פון א. מ. טענענבלאט
(ספעציעל פאר'ן נייעם פארשפראכט)

זעלשטענדיגער פערזענלעכער, האט ער נישט געד
האט קיין צייט און קיין געדולד פאר פראקטישע
בעל-פחשקים יא! האט זיך דערפער נישט אה
געמערקט דעם נאמען פון האטעל. זעלבסט איז
שוין פארגעקומען ביי נויט דיכטער און פלאנצ
הען. פערזענלעך זאל עס נישט צארגען פארזען און
ביי א גרויסען יודישען דיכטער ?

שלום אש האט מסתאם אליין אדער מיט דער
הילף פון פריינד געפונען דעם האטעל מיט זיין בילד
נישט איז דער בעסטער ארגונג. איבערגעלאזט
איז ער א נאכט דערצוואל און אנאנדער האטעל.
אבער פאר איינע צייטונגען און איז נאךגעפונען
אויסלאנד איז עס געווארען א גוטע סענסאציע און
פאר פיל לעווער א נייער אימפולס צו לעווער די דאז
מאנע פון א ירושען דיכטער, זעלבסט איז און
פערשיפט, און ער נערגעסט, וואס ער וואוינט. דער וויי-
גער רייטשער פערלאג האט מסתאם דערפאר גע-
מאכט דאס בעסטע געשעפט.

נישטא קיין אפערראבינער פאר וויען
די וויענער קהלה האט פונעם אפערראבינער
א גוטע ברארענע יאז א פינעם געשטאמק, אדעלעך
רעכטס ווי יעריכע, געניסמא יאז חיות ווערען נישט
אלע פאר יאָהר געבליבען און גאָר וועגן לענדער האָ-
פּעל נעהמט ווערענדיגליכען. בכלל איז אויך צושיינען
גראַסע מענשען אַ זעלטענהייט א פולע האַרמאָניע
צווישען תלמיד חכם און פערזענליכקייט. וויען האָט
פּסטעס וואָרע דעמאָנס רעס דאָזיגען וואָר. אַפּסער
ליסטאק, לאָדער פּאָוויט, קאַנינער פּאָוויט (זיט
די דריטע זייט) אַ שטאַנצנאָל און לאַטמאָנען, געווינענע
האַפּען אין אויך אין שטראָסען פּאָוויט, דאָגעבן אין
זיין קוועסטיאָנירטע סערוואַר אין מאָנאָט אין

לעמבערג.
בכלל האבען די נאציאנאלע מינדערהייטען פאר
זייערע גאליה פערשידענע סיבות זייער מאנדאטען
אונז. אין 1928 האבען די אוקראינער געהאט 41
מאנדאטען אינעם 21, דייטשען 19 אינעם 5 פרייער
10 ווייסרוסען — אינעם נאך איינער.
בעזונדערס כאראקטעריסטיש אין די פולישענ-
דיגע שפילה פון דער רעוואלוציאנערער פראצעס
פ.פ.ס. אין האט נישט בעקומען קיין איין מאנדאט
געבן פוילען, אפילו אין ווארשע, וועלכע איז גע-
מאכטען געווארען פאר זייערע א פסטמונג. דאס ער-
קלערט אין דערמיט, וואס דער, וועלכער האט אפילו
געהאט בודע צו שטימען פאר נומער צוויי, האט
שוין בעסער געוואלט שטימען פאר איהר בעלי-
הבית'ע פאר איינס. (אנאליזע).
אויף וועג אויס די אייגענע לאגע, מ'דארף אפ-
ווארטען א קורצע צייט, בעזונדערס איבער די סע-
נאט-וועהאלען, כדי זיך מאכען האראסקאפען פאר
דער צוקונפט.

„מיר' שטעהן באמת פאר דעם געזונט פון
א „נייער געזונטליכע“ דער מאדא-ארוואס פון דאס
מיר האט דאס אן וויי דערע אריבער צונגן די מיר
זונג, אן נישט ענגלאנד, נישט אריבער צונגן אן
נישט ערליכע, די קאנפערענץ וואס צוקלאפט זייערע,
די דאזיגע ערליכע וועגן נישט בלויז פון
דערשטע, ערליכע זייערע ארויסגעצונגען געזונטליכע
אין אונזערע פארשידענע מאמענטען, די שטייגער פון
מיט אפ די וואך לאנגע, די פערזענלעכע נישט אן איינ-
דעם וועגן וואו ווייט אנגענומען, אן דאס צוקלאפט
פון פון דער קאנפערענץ קאן האבען פאסטאנד
בלענדע, ווייל נאכצונגען דערשטע, דעם אן דאס לאנגע
זייערע נישט דאס דאנערטלעכע וועגן אונזערע צונגן-
גען ביים האנדען מיט, זייערע אן איינע אונזערע
הערליך אונזערע אונזערע אונזערע אונזערע
פאסטאנד, האנדערטער איינערע נאכצונגען אונזערע
דעם אונזערע, 20 סאנער אונזערע אונזערע
אונזער אונזערע, בלינדע פאנערע אונזערע וואס וואס
ען צאמלען שטייטע.

... ..

און אויך דאס מאל האט שלום אש יצא דעם
 ערשטען אונטער פערבראכט אין אונגענומענע געזינד-
 מאכט מיט פראנץ ווערפען אה מיט אנדערע עסטריי-
 כישע ליטעראטור, איינמיטען דעם איינערעלאנטישען
 שטודיום האט מען צופעליג געפונען שלום אש'ן און
 וועלכען האט מען ער וואוינט. און שלום אש האט מער-
 געסען דעם נאמען פון האטעל, וואו ער האט זיך
 געלאזט איינצולייזען. עס איז דעמאלט געווען א
 גרויסע ענגשאפט אין די ווענער האטעלען און דער-
 דופער האט דער וויזשניץ ריכטער אין דעם ערשטען
 טאג עטליכע מאל געפיסען די האטעלען, בוי ער
 האט געפונען א פאסיגע אכסניה. ווענדיג שוין איז
 ערשטען מיט שטארק פערנומען מיט האטעלארייען
 און נייץ רייטעס איבערנענומען. מיט קאנטיאקאטען
 ענעגים ביים פערלאז אה מיט קונסטלעכע אש און נע-

היהו ורומאס וצפון שוין געמאכטס ברענגען און
אין אפציעלע בערעכנונג קען נאָר ברענגען אַזאָן
מיגמאַלע ענדערונגען, וועלכע וועלען שוין נישט
האבען קיין שום השפעה אויף די כוונות-ערהערט
נישען אין קומענדיגען סיטים. מעקען שוין איצט ארום
רעדען וועגען דעם ווער ס'האט געוואונען אין ווער
ס'האט פערשפילט ביי די איצטיגע וואַהלען אין
פערלייך מיט די סיט-וואַהלען אין יאָר 1928.
דער רעגירונגס-בלאָק האָט אָפּגעוואַלטען א
דעציזירונגען נאָווען, בעקומענדיג די גרויסע צעהל
248 מאנדאטען, ליט אזא ציפער האָט זיך נישט גע-
קענט בערהאָלטען קיין שום ריכטונג ב' יידי שייס-ווא
לען אין פּוילען, דאָס וועט ברענגען דערצו, אז
ס'וועט אויפהערען דעם קאָמף צווישען דער יידי-
רונג און סיט און די רעגירונג וועט זיך שטיצען
אויף אַ שטענדיגער מערהייט און ענטקען פיהרען
די איבערליכע און וורטשאַפטיכע פּאָליטיק, אַזוי
ווי זי פערשטעהט דאָס.

דער רעגירונגס-בלאק האט פערלוירען מאנדאט
טען נאָר אין צוויי קריסטער : אין דער שטאט פוילען
און אין טשעשניצער קרייז, אין קרייזען האט ער
איינגעוואַלטעט וויי פאָהל פון יאָהר 1928. אין אַלע
איבריגע קרייזען האט ער געוואונען 93 מאַנדאַטען
(א הויז דער מליכה-ליסטע) פון דעם 38 אין געז.
קאנגרעס-פולען, 6 אין די מערב-וואיעוואדזשונעס
27 אין גאליציען און 22 אין די מזרח-וואיעוואדזש-
טוועס. און די לעצטע וואיעוואדזשונעס האט דער
רעגירונגס-בלאק בעקומען פון 50 מאַנדאַטען גאנצע
48. אַוועקגעבנדיג אַנדערע פאַרטייען נאָר 2.
איינעם די ענדעקעס און ווילנא און אידיש די אר-
קאצינער און וואהליין.

א וויז דעם רעגירונגס-בולען האָבען מעגער
סערס וויער בעזיצן די ענדעקעס, וועלכע האָבען בע-
קומען 64 מאָנדאַטען און קענען די 38 ביי די פרייהייט
פּרדיגע וואַהלען. דער אַלגעמיינער צוואַנזיקס פון
מאָנדאַטען ביי די ענדעקעס בעטרעסט 26 מאָנדאַטען
וואָס האָט געדראָט זיין אַ בעווילן, און די ענדעקעס
האָבען שטארק פּערגרעסערט וויער איינפלוס, ווען
מזלזאָ אָבער געווינדורכשטודירט די מאָנדאַטען
ענדערונג ביי די ענדעקעס, וועט מען זיך איבערציי-
גען, און דער הייסט-צוואַנזיקס פון שטימען האָבען
די ענדעקעס בעקומען דאָרט, וואָס ס'ווערען געפֿעלט
געוואָרען די ליסטעס פֿאַר „צענטראַלעווען“, אַזוי וועט
מען, און אין קאָלישער קרייז האָבען די ענדעקעס
בעקומען 4 מאָנדאַטען, כאָטש ביי די פרייהערידיגע
וואַהלען האָבען זיי דאָרט גארנישט געהאט, די גע-
פֿעלטע ליסטע פון „צענטראַלעווען“ האָט אין דאָרטאָגען
קרייז ביי די פרייהערידיגע וואַהלען געהאָט 6 מאָנדאַ-
טען, פון וועלכע צוויי האָבען איצט צוגענומען דער
רעגירונגס-בולען און 4 די ענדעקעס, די לאַגע איז
אַ עצהליכע און קראַקאווער פּאָוויאָט און איז ווער-
שאָווער קרייז, וואו די ענדעקעס האָבען בעקומען
צו צוויי מאָנדאַטען, נאר דערפֿאר, ווייל דאָרט זענען
געווען געפֿעלט די ליסטעס פֿאַר „צענטראַלעווען“, מ'ז
דאָרף אַלעז רעכענען, און די ענדעקעס האָבען בער-
קומען איינציגן שטוב פון צענטראַלעווען 15 מאָנדאַטען,
סיבילייבס זיי אָבער יעדענפֿאַלס נאָר אַ צוואַנזיקס פון
10 מאָנדאַטען, און אויך אַזוי פיל האָבען זיי טאָקע
פערבסערט וויער איינפלוס זייט דעם יאָהר 1928
ווען זיי זענען אַרױס אינגאנצען צובראָכען.
זעהר ערנסט איז די מלחמה פון צענטראַלעווען

וועלכער האט בעקומען קום 80 מאנדאטען פון די 163 וועלטע די ריכטיגקע. וואָס געהער אין איהם אַרײַן האָבען געהאַט יאָהר 1928. ס׳איז אמת, וואָס די פּאַסט און אַמפּהירער פון צענטראַלען בע- הױפּטען, אַז אין די קרייזען וואו זייערע ליסטעס זע- נען געפּלט געוואָרען האָבען זיי פערלירען 50 מאנדאטען, די צאהל איז לויט אונזער מיינונג איבער געטריבען, וויל זיי האָבען געהאַט בעדייטענדע שטי- מען און מאנדאטען פערלירטען אַפּיל דאָרט, וואָס זיי האָבען געהאַט ליסטעס, ס׳איז דערפירע שווער אַנגענומען, אַז דאָס דאָרט, וואו זייערע ליסטעס זענען געפּלט געוואָרען, וואלטען זיי איינגעהאַלטען זייער פרייהעקדיגע צאהל שטימען, אַפּיל 60 מאַנד- אַטען, דאָרף קרייזען דאָס דער צענטראַלען פערלירען, וויל ער האָט טאקע פערלירען דעם איינפלוס. דער צענטראַלען האָט פערבסערט זיין צאהל שטימען נאָר אין 2 קרייזען (ברודשאַוויץ און יאַסלאָ), אין 8 קרייזען האָט ער איינגעהאַלטען זיין צאהל שטימען, דאָגעבן אין אַלע איבריגע 54 קריי- זען האָט דער צענטראַלען פערלירען.

א בעזונדער קאפיטעל איז די מפלה פון א.פ.ס.א.
וועלכע איז אַ בעטשאַנד-טיל פון צענטראַלער. די
דאָזיקע פאַרמיי האָט געליטען די גרעסטע מפלה.
פון 46 מאַנדאַטען און פרייהערגען טיים וועט די
א.פ.ס.א. איצט האָבען קוים 24, דאָס קען זיך כער-
ליטען דערמיט, וואָס אַלע אַרבייטער-ליסטעס
בייזש האָבען פערלירען פיל שטימען, צווייטענס.
דאָס די א.פ.ס.א. איז נישט געאנגען קיין דער וואַהל-
גאַס אונטער איהר אייגענעם נאָמען און דריטענס,
וואָס א.פ.ס.א. האָט סעקע פערלירען דעם איינפלוס,
וואָסטאַרקסטען האָט זיך דאָס אַרבייטער-וועגן
אַדער, וואו די א.פ.ס.א. האָט יום דעם יאָר 1928 פער-
לירען 50 טויזענד שטימען און פון די פרייהערגע-
ן 3 מאַנדאַטען אַפילו קיין איינעם נישט געקומען, גר-
אָמען מיט דער א.פ.ס.א. האָט פערשטענדליך אויך גע-
ליטען אַ גרויסע מפלה איהר פערבינדעטער די-
טשע סאָציאַליסטישע פאַרמיי, זי האָט איצט אין
טום קיין איין פאַרשטענדער נישט. ביידע דייטשע
פאַרמייטען, וועלכע האָבען זיך געפונען אויף
דער ליסטע פון צענטראַלער האָבען קיין מאַנדאַ-
טען נישט געקומען.

אויך די יידישע אַרבייטער-ליסטע האָבען פער-
לירען פיל פון זייער שטימען-בעגין און ס'איז

נייער פארקסב לארד

מינעלע ראָמאַנען, פיהרעט ער אים דעם אונטערשייד צווישן די פערשידענע מינים קרימינעלע ליטעראַטור. אַנאָנימענדיג, ווי אַזוי די ערשטע זענען אַ רע-זולטאַט פֿונעם ריינעם אינטעלעקט, און דערפֿאַר פֿאַר-לירען גישט די ווערק זייער ליטעראַרישען ווערט, און זייערע ווירקונגען און אינפֿלוסען זענען גישט-שעלעך.

אזי אלגעמיין איז עס אַ שטרעבונג צו בערעכ-טיגען די ליטעראַרישע דערשיינונג, וואָס הייסט קרימינעלע ראָמאַנען, און די ליטעראַטור-קריטיקער און פֿאַרשער האָבען אויף זיך גענומען אַזאָ אויס-גאַבע, אגב, איז עס אויך דאָס כאַראַקטעריסטישע פֿונעם ליטעראַרישען לעבען אין ענגלאנד: דאָס קינסטלערישע שאַפֿען און די ליטעראַטור-קריטיק געהערן אויפֿן העכסטען אָפֿן האַנט ביי האַנט און אין אַלע זייערע דערשיינונגען זענען זיי ווי דער סימאָר צוויילינג, וואָס צושיידען זיך גישט און טיילען זיך קיינמאל גישט אַז איינע פֿון די צווייטע.

פֿון אַרמלעך / ביטען לעבען

קומענדיג פֿון דער אַרבייט, פֿאַדעט פֿון זיי אַכמעד אַ בעריכט פֿון דער טאָג-אַרבייט. ער הערט אים זייער דיין-וויכטיק, שיקט זיי שלאָפֿען און זאָגט שטרענג אָן גישט צו פֿערוואַנדלען פֿריה אויפֿשטעהען מאָרגען 4 אַ זייער פֿאַרמאָג צו דער אַרבייט.

קומט די קסיר-צייט (זען מען שניידט די פֿאַר-מערצנצן). די פֿרויען געהערן אַרױס אַרבייטען אין די פֿרױטס אַרױס יפֿו — צוויי שעה גאַנג פֿון דעם אַרױס, וואו זיי האָבען פֿריהער געאַרבייט, און ווען זיי קעהרען זיך אום אינאָדענס צווייט פֿון דער אַרבייט און גיבען איבער אַכמעד אַ קלאָרען שפּאַן פֿון די פֿאַמערצנצן, וואָס זיי האָבען דעם טאָג אַפּגעשניטען, שלאָפֿען זיי אַכמעד און בעסטראַפֿט פֿאַר דעם קליינעם צאָהל פֿאַמערצנצן, וואָס זיי האָבן בען אַנגערױסען. עס איז אַ רעזעניאָר טאָג און מען האָט מעהר גישט געקאַפֿט אויפֿטון, נאָר עס העלפט גאָר נישט די פֿרויען. פֿאַר אַכמעד און דאָס קיין תירוצ גישט. די פֿרויען זעהען דאָ דריינטום אַזאָ. זיי קענען שוין מעהר גישט אויסהאַלצן. די שווערע לאַגע, אים וועלכער זיי געפינען זיך. אַ רציחה-געזאַנק לויפט דורך ביי זיי אין דער מחשבה... די פֿרויען האָבען נאָכגעווייפֿען צו זוכען עצה, ווי אַזוי פֿטור צו ווערען פֿון דער דאָזיגער צרה, וואָס אַללאַ האָט אויף זיי געבראַכט. לײַג אַבער דאָזיגע דאָס לעצטע פֿון די פֿרויען, וואָס צו סוף מיט דער פרעכער מידעל, וועלכע פֿערבייטערט זיי דעם לעבען.

זאָגט די ערשטע פֿרוי, אַז זי בעסטע נאָך איז די קליינע בריאה מער צו זיין פֿון דער וועלט. מען מוז זיך נאָם זיין פֿאַר דעם, וואָס זי איז זי מקצור זייערע קאהרען. די צווייטע ליגט פֿאַר אויס-צושטעכען איהרע שוואַרצע אויגען. די דריטע זאָגט, אַז מען דאַרף דורכבאָרען זיך כּרִיסטאָפֿער אַזי סאַל צוזאַמען מיט די אייזלען און קעמלען און די פֿיר טע דריקט אויס איהר ווילע, אַז מען זאָל זי איבער-געבען איהרע ברידער, וואָס אַרבייטען לײַגן יפֿו, און וואָס וועלען שוין וויסען וואָס צו טון מיט דער פֿערשלאָסענער בעשעפֿעניש, און אַלע פֿרויען זענען מסכים מיט דער פֿערשער, און זיי בעשליסען איבער-צוגעבען דריינטום די ברידער פֿון ווירנדא, דער פֿיר-טער פֿרוי.

אַכמעד טוט אָן זייער גייע פֿאַרבייגע אַבאיע (אוי פֿערשטער כּאַלצט) אַזוי ווי עס איז דער דרך פֿון די כּשרע פֿויערים, און לאָזט זיך געהן צום גרויסען קאַפּע, וואָס עס קלויבען זיך צוזאַמען אַלע פֿענעדיס און כאַוואַנדזשעס (זשױבע לײַט). אַכמעד האָט זעהר ליב מוזיק און אין דאָזיגען קאַפּע טרינקט ער זיך אַ גלעזעלע שוואַרצע קאַווע, רויכערט אַ נאָרטיג אַלע אַפֿאַרשטע לײַקעס) און שמועסט מיט זייערע מקורבים — פֿלחם פֿון שטאַט, ווענען דער גרוי-טער צאָהל פֿון פֿאַמערצנצן, וואָס ער האָט דעם יאָהר פֿערקויפֿט, און מיט אַ פֿרעזיליכען טאָן רעדט ער ווענען דעם נאָכדרייט, וואָס ער האָט פֿון זיין גייער פֿרוי דריינטום, און אַכמעד אַלע פֿנים איז אויסגעגאָסען אַזאָלדדוק פֿון גאווה. די אַרומיקע אַראַבער זענען איהם אין דעם מודה און גיבען נאָר פֿון איהר הנאה האָבען.

עטליכע שטערן בעווייזען זיך אויפֿן הימעל — די נאָכט קומט אָן. אַכמעד געהט אַרױס פֿון קאַפּע אַ צופֿרידענער און פֿרעזיליכער, לאָזט זיך געהן צו זיך אין שטוב אַריין — צו זיין גייער פֿרוי. אַרױס-געהענדיג פֿון קאַפּע טרעפט ער אָן זיין רייכען שכן איבן-מוסח, און אַכמעד בערייט איהם, ווי שטענדיג, צוליבענדיג די האַנט צום שטערן, מויל און שפּעטער צום האַרצען. אַבער דער שכן ענט-פֿערס איהם גישט אויף זיין בעגרייטונג. אַ שווייגענ-דיגער, גישט וויסענדיג, וואָס דאָס בעדייט, שטעהט אַכמעד אַ ווילע אין אַ פֿערלעגענהייט. אין עטליכע מינוט אַרױס גיט איהם איבער דער שכן אַ שווייגענ-דיגער: זיין יונגער גייע פֿרוי דריינטום האָט מען געפֿונען אַ דערהרגעטע אויפֿן וועג קיין יפֿו. באלד הויבען זיך אָן מיט גיכע און דערשרא-קעצער טיט זיך די קלויבען אַרױס אַכמעד אין איי-בן וואַינער פֿון שטאַט. מען קומט איהם טרייסטען אין זיין גרויסען אומגליק.

— אַקאַרעס אויסגעגעבען 60 פֿונט און זי שוין פֿעל-זייערע... אין אַ צייט אַרױס האָט אַכמעדס ווייבער גע-משפֿט דער געריכט אין יפֿו.

די מאדעסונע ענג-לישע ליטעראטור

נאָכצואַרשען די סיבות, פֿאַרוואָס אין ענגלאנד איז פֿערהאַן אַזאַ שטאַרקע נױגונג צום קרימינעלען ראָמאַנען. מײַנאָט עס אַפֿילו פֿערבונדען מיטן נאציאָנאַלען פֿראַבלעם, ווייל לעולם איז ענגלאנד אַ לאַנד פֿון קלאַסישער און ביבלישער ליטעראַטור און דאָ אַזאַ פֿאַראַדאָקסאַלע דערשיינונג. מײַנאָט דאָס פֿראַג-לעם אויפֿצוקלערען אויף פֿערשידענע אומגנים איז דער עיקר טאַקע, דורך דער קרימינעלע ליטעראַטור טור גופא.

דער גרעסטער פֿאַרשער אויף דעם געביט איז ראַנאלד קנאָקס, ער האָט צוגלייפֿענאָמעלט אין אַ ספּעציעלער אַנטאָלאָגיע די בעסטע דעטעקטיוו-גע-שיכטעס, געשריבען פֿון בערעספֿאָרד, אַפֿנהיים, ארטשי און פֿערגלייכענדיג זיי מיט וואַלעסעס קרי-מינעלע ליטעראַטור.

די פינפטע... ביטען לעבען

זיין טאָכטער איהם פֿאַר אַ פֿרוי. און געלד איז דאָ דער עיקר. פֿרעגט אויב די טאָכטער איז מרובה, פֿרעגט מען גישט ב יידי אַראַבער, און אַבדול סעיד האָט טאַקע פֿערקויפֿט זיין יונגער שעהע טאָכטער דעם 50-יאָהריגען אַכמעד, און געקלאָרעט האָט ער דער-פֿאַר אַבדול סעיד 60 פֿונט מוזען געלד. די פֿיריות פֿון איינן יאָהר פֿון אַכמעדס פֿרדס, וועלכער געפינט זיך אויפֿן וועג פֿון יפֿו קיין פֿתח-תּחנה.

אין אַ פֿאַר טעג אַרױס האָט זיך אַכמעד אומגע-קעהרט אַ פֿרעזיליכער אין רמלה, נאָר שוין גישט אַלליין, נאָר מיט זיין גייער יונגער ווייב, ער רופֿט צוזאָם אַלע זיינע פֿרויען און זאָגט זיי שטענדיג, אַז אין שטוב זאלען חס-ו-שלום גישט פֿאַרקומען קיין קריגערייען און זינדלערייען צווישען די אַלעס פֿרויען אין דער גייער. און אַ שלעכטען סוף וועט האָבן די פֿרוי, וועלכע צו זיך וועט איהם גישט פֿעלען, ער וועט שילטען אין אַלאס נאָמען און וועט אויך שילטען מכות רעה די פֿרוי, וועלכע עס וועט זיך קריגען מיט זיין גייער יונגער ווייב.

שוין צו ערשטען טאָג אָן זענען די פֿרויען מקבא דער גייער פֿרוי, וואָס איז געווארען אַ בעל-הבית'סע אין שטוב און וואָס זי אַלע דאַרפֿען זיין איהרע דינסטען און מוזען זיך אונטערוואַרפֿען אַלע איהרע צווייגלעך. זיי האָבען אַבער נישט שטאַרק מודה פֿאַר אַכמעד — דעם הויכען, קרעפֿטיגען און בריי-טען פֿויער. אויך ווען ער האָט מיט יאָהרען צווייט געבראַכט אין שטוב די דריטע און פֿירטע פֿרויען, האָבען די ערשטע פֿרויען געקוקט אויף איהר מיט אַ בייז אויג. אַבער דאָס האָבען זיי אין זיך איינגע-לעבט, ווייל די אַרבייט איז אין גלייכע הילקס איי-בן געשילט געווארען צווישען אַלע פֿרויען. נאָר דאָס-מאל נעמענדיג צו זיך אין שטוב אַ יונגער פֿרוי, האָט אַכמעד בעשטימט אַ חתונה-טאָג מיט טעגן און מוזיק — אַזוי ווי ער האָט נאָך געטון פֿאַר דער ערשטער פֿרוי, וועלכע איז געווען גאָר אַ יונגער. דאָס איז דער בעסטער סימא, אַז אַכמעד האָט ליב די קליינע אַראַפּקע מפהר, פֿאַר אַלע זיינע פֿרויען און דאָס דערוועקט אין די פֿרויען אַ גרויסע שנאה צו דריינטום — אַכמעדס גייער יונגער פֿרוי, און זי פֿערשילטען מיט מללות איהר אומגנים טאטען.

עס איז געקומען דער בעשטימטער טאָג פֿון דער חתונה. אַכמעד הייסט זיינע פֿרויען אויסוואַסען און אויסרייניגען זיי שטוב, אַנגרייטען זיי סעודה און קאַפּען לכּבֿוד דער חתן-כלה, זיי מוזען זיך אונטערוואַרפֿען און איהם פֿאַלגען. די פֿרויען דאַר-פֿען אויך אויסגעטון און שטאַט און רופֿען צו דער חתונה אַלע חשובע בעל-ביתים, זיי פֿויערים און פֿענעדיס פֿון רמלה. זיי אַלליין מוזען זיך משתדל זיין, אַז די דאָזיגע חתונה פֿון אַכמעד מיט דער גייער פֿרוי זאָל דורכגעהען מיט גרויס שמחה און פֿאַרזא-אכמעד זיצט אַ פֿרעזיליכער און צופֿרידענער אין מיטען טיש און לעבט זאָרעם יאָרען זיין גייער פֿרוי — די קליינע דריינטום. אַכמעד גלעס די האָר פֿון דער קליינער אַראַפּקע און זינגט צו דערביי אַ פֿרעזילי-כען אַראַפּישען גינגן. ער איז מלא שמחה. אַנאָנאָמי-מציאה ממש. פֿאַר 60 פֿונט אַזאַ שעהע יונגער פֿרוי איז גאָר גישט צו קריגען! אַ שונא און צער פֿיהלען אַבער די פֿרויען אין דעם, וואָס זיי אַלליין דאַרפֿען משמח זיין אַכמעד אויף זיין חתונה מיט אַ גייער פֿרוי, וועלכע זיי האָבען פֿינט חכלית שגאָה, אַכמעד בעמערמט עס אַבער גישט.

שפּאַצירען און די פֿעלדער, וואו עס אַרבייטען די פֿרויען. גאנצע שעה זיצען זיי אָפֿ און קוקען זיך צו צו דער אַרבייט, אַכמעד שטענענע זיי גישט און שלאָנט זיי אונטער, זעהענדיג, — אַז די פֿרויען פֿוילען זיך אַפֿיסעל אונטער, אדער זיי כאַפֿען אַ שמועס ביי דער אַרבייט. און דריינטום — די גייער שלעכטע פֿרוי, איז איהם אין דעם ביייהילפֿיג. זי וואַרפט איהרע בליקען אויף אַלע פֿרויען, כדי צו זעהען, וועלכע פֿון זיי אַרבייט גישט אזוי בהתמדה, אדער שטעלט זיך אוועק אַפּווישען דעם שווייט פֿון זיך. און אַכמעד כדי אַנאָנאָרפֿען אַ פּחד, דראַהט מיט דער פֿיסט און געהט זיך דערנאָך אוועק מיט דריינטום. און געזעהן האָבען די פֿרויען, ווי אַכמעד פֿלעגט אוועקגעהענדיג, אַרומנעמען און האַלען דריינטום, די גייער פֿרוי. שווער און ביטער אַרבייטען די פֿרויען, און

פֿון ביבעל צו... קרימינאל / זשיטניצקי

זייער קייט און שפּאַרטיק דורכגעטראכטער פֿאַבול. דער לייענער ווערט געלאָקט פֿונעם אינהאַלט און צוזאַמען מיטן שרייבער שוועבט ער אין די מלכות, וואָס ענטפֿעלען זיך, געניסענדיג פֿון דעם פֿערגע-ניגען, וועלכע דער ריינער אינטעלעקט ברענגט. ביי אַזאַ קאַלטער וויסענשאַפֿטליכער בעציהונג האָבן גען גישט קיין ווירקונג אויפֿן בעוואוסטזיין די גור-זאַמקייטען פֿון די געשילדערטע פֿערברעכענס. וועל-כע ראָמאַנען געפינט מײַן ביי אַפֿעלסן, הורלי, און אַפֿילו ביי טשעסטערטאָנען.

אין די לעצטע צייטען האָט מען זיך גענומען פֿערטיפֿט אין פֿערשידענע מחשבות ויצט זיך רהיג אַכמעד אויפֿן ווייכען פֿערטישען טעפֿיך, וועל-כער איז פֿונאַנדערגעשריט אונטער איהם. אַ שפּאַר-אַרומ, ער האָלט די פֿיס צוגליפֿענעוואַרפֿען אונטער פֿער געווען פֿון שטאַרקע געטראַנקען הערט זיך זיך, אַזוי ווי דער מנהג איז ביי די אַראַבער, און טרינקט דערביי מיט פֿאַמעליכדיגע קליינע וופֿען פֿון דעם קליינעם טעפֿלע קאַווע, וואָס שטעהט די גאנצע צייט פֿאַר איהם.

אַכמעד האָט אַ סך ערד און צעהנדליגער פֿעל-דער מיט פֿרדסים שטעהען אין זיין רשות — און ער ווערט טאַקע פֿערעכענט פֿאַר איינעם פֿון די רייכט-טע אַראַבער אין רמלה, וואָס ליגט אויפֿן וועג פֿון ירושלים קיין יפֿו. אַזוי ווי עס פיהרט זיך ביי די רייכע פֿענעדיס האָט אויך אַכמעד — דער חשוב פֿון שטאַט פֿיר ווייבער, וועלכע אַרבייטען שווער ביי איהם אין די פֿעלדער.

רהיג ויצט זיך אַזוי אַכמעד, נאָר מיטאַמאל גיט ער אַ שפּרונג פֿון ארט, אַזוי ווי ער וואָלט וועלען איבעררייסען זיינע מחשבות און אויפֿהערען צו טראכטען און לויפט אין פֿעלד אַריין, כדי צו-זעהען, ווי אַזוי עס אַרבייטען זיינע פֿרויען, ווערן, אויב זיי האָבען שוין צוזאַמענגעקליבען די חתונה, עס איז שוין צייט עס אריינצוברענגען אין שווער. נאָר אַט פֿליחת איהם דורך אין געדאַנק עפעס אַ נייע מחשבה און ער קען שוין מעהר אין פֿעלד גישט איינשטעהען. אַכמעד געהט אַריין צווייט אין הויז, וועט זיך אוועק אויפֿן ווייכען טעפֿיך און הויפט אָן צו רעדען מיט זיך אַלליין: „מיינע פֿרויען זענען שוין אַלע און עס איז גישט, ווער עס זאָל מיר מיין האַרץ דערפֿרעגען, נאָר צו דער פֿעלד-אַרבייט ווענען זיי פֿעהג, איך אַבער, כאַטש איך בין שוין אַלט, פֿיל איך זיך פֿונדעסטווענען שטאַרק און געוונט. איך מוז דורכבאָרען האָבען אַ נייע פֿרוי — אַ יונגער פֿרוי צו מיינע אַלעס ווייבער. ווי גוט עס וואָלט געווען, אויב איך וואָלט קענען מיר פֿען פֿאַר זיך אַ פֿרוי די טאָכטער פֿון אַבדול סעיד.“

אַבדול סעיד איז אַ פֿויער, וואָס האָט עטליכע יאָהר געאַרבייט ביי אַכמעדען און איצט האָט ער שוין אייגענע פֿרדסים אין יפֿו. און דער דאָזיגער פֿויער פֿון יפֿו האָט אַ טאָכטער, אַ שטאַרקע 14-יאָהריגע אַראַפּקע, וואס איז אַזאָ יגעפֿעלען אַכמעד — דעם גביר פֿון רמלה.

גישט לאַנג האָט אַכמעד געקלערט, ער האָט בעשלאָסען פֿאַהרען תּיכּה קיין יפֿו, רעדען מיט אַבדול סעיד, אַז ער זאָל בעווייזען פֿערקויפֿען

אברהם פֿערל פֿון תלמוד און מדרש

צום סוף אויך ווערען אַ בעל-חייב. (וזהר לך-לך פֿ"ד).

איך זאָג דיר און איך וואַרען דין: היט דעם בעפעלע פֿונעם קעניג, און היט דין שבווע צו גאט, רעד דיר גישט איין, און דו קאַנסט אַוועק-קאַנסט פֿון איהם אַנטלויפֿען, רעדט ער דיר אַ ביזו וואָרט — מאַך דין גישט וויסען, שלינג אַראַפֿ; ווייל, וואָס ער וויל קאָן ער מיט דיר טון. עס הערשט, און איז מעכטיג. דאָס קעניגליכע וואָרט, אי נאָר וועט וואַגען איהם ענטקעגענשטעלען? (קהלת ח' ב').

וואס קאַנען שוין גרויסע מעגעשען אויפֿטון, אויב דער רור איז אַ שלעכטער? (תענית כ"ד).

ירושלים איז חרוב געווארען, ווייל מ'האָט דאַרטען מבטל געמאַכט קינדער זאָלען געהן אין די שוהלען. (שבת ק"ט).

געזעמלט ווין אברהם שלעזינגער

נאַלסוואַרטי, איינער פֿון די גרויסע ענגלישע מאָדערנע שרייבער, האָט זיך אַמאל אויסגעדיקט אַז דער ראָמאַן איז די שפּאַר-דער פֿון אומדראַמאַ טישע פֿעלקער; איינע ראָמאַן געבען די דאָזיגע פֿעלקער דאָס בעסטע, וואָס זיי פֿערמאָנען און דורך דעם בעציינפֿלוסען זיי די קינסטלערישע וועלט. און מעגליך, אַז דאָס איז טאַקע די סיבה, פֿאַרוואָס דער ענגלישער ראָמאַן פֿערנעמט אַזאַ בכבּודיגען און הויפּט-אַרט אין דער וועלט-ליטעראַטור.

אַזאַ בכבּודיג אַרט קומט דעם ענגלישען שריי-בער ליטאָן סטראַטעס פֿאַר זיין היסטאָריש-ביא-גראַפֿישען ראָמאַן וועגען דער קעניגין עליזאַבעט-עפֿאַנאַ.

ענגלאנד איז דאָס לאַנד פֿון גרויסע ביאָגראַפֿ-יעס, אַבער קיינער האָט נאָך דעם מיטן שפּאַען גישט געבראַכט אַ וואָג מיטן פֿאַלקאָמענעם אויס-דרוק ווי ליטאָן סטראַטעס, וואו מען זעהט די ווירקונג פֿונעם צייט-גייסט, די בעוועגונג, אויסער דעם מענשען, וואָס איז דורכגעווינגען מיט צייט-גייסט און בעוועגונג, ווי יעדע זאָך, וואָס איז פֿערבונדען אין דעם וועלט-ליטעראַטור. וועגנ, אַבער יעדעס ווערק זיינס איז דער אויס-דרוק פֿון אויסערגעווענליך שפּאַרטיקע קריטיק. אַנאָיבעראַשענדיגען דערפֿאַל אין דער רא-מאָנ-ליטעראַטור איז געווען דער ראָמאַן „אולטימא טילע" פֿון דער אויסטראַליש-ענגלישער שרייבער ריטשאַרדסאָן. דער ראָמאַן איז אַ דריטער טייל פֿון אַ טרילאָגיע, וואו עס ווערט געשילדערט דער גורל פֿון אַנאָיטראַלישען דאָקטאר ריטשאַרד מא-ריאָני. דיטשאַרד מאַריאָני געהערט צו די פֿיינ-פֿיהלענדיגע, געווענע מענשען, וואָס קענען זיך קיינמאל גישט צוגאָבען צום לעבען, און דערגריי-כענדיג זיין פּאָפּענהאַריגען עלטער, אַ דאָנק פֿינאַנציעלע שטאַדעס, מוז ער ערשט ווידער אַמאל אָנהויבען פֿראַקטיצירען. נאָכ'ן ערשטען יאָרצן פֿאַהרעט ער מיט זיין משפּחה אַיבער אין אַ קליין שטעטלע, וואו ער קעמפט פֿערצווייפֿעלען און ביטער פֿאַר זיין עקזיסטענץ. זיין אַלטער אַריסטאָקראַטיש-מאַכט איהם אַפֿשטויסענדיג אין די אויגען פֿון מענשען און די הייסע אויסטראַלישע וון בעשענעט איהם מיט משוגע. זיין פֿרוי ווערט זיך עקת הבית און טראַגט אויף זיך דעם יאָך פֿונעם משוגע-געוואָר-רענעם מאָן און פֿון די קינדער, דער אינהאַלט איז אַנאָיטאָכער, גישט פֿון די אַריגינעלע, מעגליך אַפֿילו באַנאַל. און דער דערפֿאַל פֿונעם ווערק איז זינט אין דעם פֿאַבול, נאָר איינע סטיל פֿון אויפֿפאַסען און פֿאַרשטעלען זאָכען. די שרייבערין ריטשאַרדסאָן האָט בעווייזען דעם ריכטיגען צוגאַנג צום מאָדערנען און מאָדערנעם מענשען.

אין די לעצטע צייטען פֿעמערקט זיך אין דער ענגלישער ליטעראַטור אַנאָיטאָכער פֿונעם נאָך-מלחמה ראָמאַן. דער חייב דאָר איז דער ענגלישער שריי-בער י. ב. פֿריסטלי, פֿריסטלי'ס שרייבען איז אַנא-אומקער צו דיקענסנס סטיל, צום אַלטמאָדישען האַר-ציגען הנמאָר, וואו אונטערע אומאנטווערע ווערען געשילדערט אָהן שום עראַטיק, פֿריסטלי שילדערט דעם קעניגליכען, און אַ יונגער פֿרוי, און אַ לעהרער וועלכע לויפֿענדיג פֿון דער אַרבייט, טרעפען זיי זיך דורך אַ צופֿאַל מיט אַ שווישפֿילער-טרופע און הויבען דאַרטען אָן פֿיהרען אַ פֿרעזיליכען לעבען. איינע ענגלישען נאָך-מלחמה-ראָמאַן האָט גע-הערשט די אויסשליסליך טראַגישע שטימונג, אַנאָ-גען פֿריסטלי איז אַנאָנאָג פֿון אַ גייער ריכטונג איינע ענגלישען ראָמאַן-שרייבער.

אַ גרויסע רעלע פֿיהלט אין ענגלאנד דער קרימינעלער און דעטעקטיוו-ראָמאַן. אויף דעם גע-ביט איז געשאַפֿען אַ גרויס-פֿערצווייגטע ליטעראַטור, וואָס צייכענט זיך אויס מיט איהר ליטעראַרישער

אברהם פֿערל פֿון תלמוד און מדרש

עס זענען דאָ אַזעלכע פֿערקרימטע זאָכען, אַז ס'איז גאָר גישט דער קינסטלער, וואָס זאָל זיי גלייך מאַכען.

(עבודה זרה ב').

מ'איז יענעם מקבא, נאָר פֿאַר כּבֿוד, גוט מען וועמען כּבֿוד איז גלייך דאָ, ווער עס זאָל איהם מקבא ווין.

(וזהר מצורע ג"ד).

ירושלים אַז חרוב געווארען, ווייל איינער האָט גישט געשטראַפֿט דעם אַנדערען. (שבת ק"ט).

פֿאַרוואָס, ווען אַ הוהן פֿערמאַכט דאָס אויג, פֿערציהט זיך ביי איהר דאָס אונטערשטע ברעם איבערן אויג, פֿון אונטען אַזוי-א-גישט, ווי ביי מענשען אדער אַנדערע בעשעפֿענישען, וואָס ביי זיי פֿערדעקט דאָס אויג די אויבערשטע ברעם פֿון אויבען אַראַפֿ — ווייל אַ הוהן שטעהט אָפֿט אויפֿן דאָך וואָל דער רויק איהר לייט אַריין אין די אויגען. — (שבת ע"ו).

דער וואָס געהערט זיך מיט אַ בעל חייב מוז

איז אונזער ליטעראטור / י. י. סיגאל *

און דאס בילד פון זיינע שפּעטסטע יאָהרען, עטליכע יאָהרען פאַר זיין טויט און עפּעס אַזאַ מערקווירדיגע עהרליכקייט. דאָרט אױפֿן באַהרשען יוגענט־בילד הױבט זיך אַן אַרױסלױכטען דער קינסטלער וואָס דערפֿיהלט אין זיך די שוואַכקייט מיט דער וועלט. דאָ געווינט ער פאַר זיך די גרויסע ריה און אומרוה פון זיין שפּעט־שיקט און אױפֿן לעבן טען בילד — דאָס טיפּע אָפּגעזאַמלטע, דאָס זיכערע, דאָס בעשטימט אין זיך אױנגעטױטעט פון דער וועלט און נאָטור און — א טרױעריגקייט, דער טרױער פון אַפּגױן, פון „פּוֹנױס יאָרױד“, די שטימונג פון פאַרגעהען אין אױגעס מיט אַ גאַנצער וועלט אין תקופּה, דער אַקטױד האָט שוין אָנגעשלאָגען דעם דאָזיגען קלאַנג אױס ערשטען אַרױספּאַהן, אין ערשטען קינדערשען אױספּאַהן פון: — קינדער, אײַך וועל אייך דערזעהלען אַ מעשה מיט א „מעסערעל“ און אײַג, „מעסערעל“ זענען שוין דאָ די שאַרפּע אינערלעכע שניטען אױף דער גאַנצקייט פון דער דאָזיגער גרויסער עהנער קינדערשער נשמה וואָס האָט זיך געױסען שלום עליכם.

און פֿיהלט איהר נישט פון אלע אַ בענקאַשטע אייבער צום אנדערען. אין „פּוֹנױס יאָרױד“ האָט שלום עליכם, אױפּגעשפּענט צו לעבן פּערמאַנטע טירען פאַר זיך און אלע האָבען זיך בענגענעט און דערוועהן, אײַן הױז, אײַן הױף, אײַן שטאט און אײַן וועלט. דאָ „פּוֹנױס יאָרױד“, רעדט מען זיך אַראָפּ דאָס טיפּסטע וואָס איז בעזאָלען, געלעגן אין די קעמערלעך פון האַרצען. דאָ איז מען זיך אַזוי ענג געוואָרען, דאָ האָט מען זיך צוריק־צוגעפּענגען אין דעם אױסגען גרויסען פּאַלעס־וועזען וואָס הייסט שלום עליכם. אַלע טױלען זיך צונױף אין דער וואַרימקייט און ליבשאַפט פון זיין קינסטלערשער נשמה. אײַך קוק אױף די צוויי בילדער פון שלום עליכם, דאָס בילד פון זיין יוגענט, ווען ער געפינט זיך אױף דעם גוט פון זיין צוקונפטיגען שווער

זון — אױסגעקושטער שליח. מיט וואָס פאַר אַפּגעדעקטקייט די אלע פּערזאָנלעכע שטױפֿען לעבען ליגען פאַרן דאָזיגען טיפּען און אָפּגענעם אױג פון אײַנעם, פּוֹנױס יאָרױד־גרויסען אפּשר קינסטלער אונזערען, אײַג, „פּוֹנױס יאָרױד“ שפּילען זיך אַפּ אלע פּאַזען פון שלום עליכם'ס קינסטלערשען שטױפֿען. אַלע העלדען און אלע געשעהענישען גיבען זיך דאָרט אַפּ שלום עליכם און דערקענען זיך איינע די אנדערע, דערקענען זיך איינע אין די אנדערע און פֿיהלען ווי זיי אלע זענען איינס, אַלע זענען זיי געפֿיהרט געוואָרען אױף פּערשידענע וועגען, זענען דורכגעגאַנגען בעזונדערע אנדערע מינים גילאָליים און איינע די אנדערע האָבען גענוכט, נאָכגעפּרעגט זיך און געמלאָנדזשעט. פֿיהלט איהר נישט אַ משפּחה פּערבינדונג צווישען אַלע שלום־עליכע'ס טיפּען?

שלום עליכם האָט אַזױסל חלום־ליכטיגקייט געווען אין דער טאָג־טעגליכער ווירקליכקייט פּוֹנױס יאָרױד'ס הױז און גאַס־לעבן, אַזױסל ליבשאַפט דערפֿיהלט אין זיך דערצו אַזאַ קוואַל, אַזױ קוואַליק און קוואַלענדיג איז איהם דאָס לעבען ענטקעגער־געקומען פון אַלע ווייטען, אַלע ווינקלעך און גע־רופּען: קום זינג מיט מיר, לעב מיט מיר, קוועל און לאָך מיט מיר גלאט אין דער וועלט אַריין און פון דער וועלט; אײַך קום פון די טיפּסטע טיפּענישען פון אַנאַלטען פּאַל, האָט ער ווי גערעדט צו איהם, כּײַאָב אין מײַן קוועלענדיגקייט אַלע (פאַרבען, אַלע קאַרבען, אַלע סמנים און צייכענס פון אַלע וועגען און הינטערוועגען פון דער גאַנצער וועלט. אײַך האָב אָפּגעריכט אַלע גלוּת'ן דורכגעגאַנגען אַלע פֿייערען און עס איז אין מיר געבאַרען געוואָרען אַ גרויסע פֿרייד, אײַך האָב זיך אױסגעוואָרען איבער די יסורים און ווייטיגען וואָס האָבען מײַך גענוכט פּינסטער צו מאַכען און פֿין אױסגעגאַנגען ווי אַ גרויס ליכט איבער זיך. און, זעה, האָט ער עס ווייטער ווי גערעדט צו איהם, אײַך פֿין גאָר ווידער קינדערש געוואָרען, אײַך וויל דעם צונױספֿיהרען דעם אַלטינקען טביה'ן מיט מאַטעל־פֿייס דעם חזנים און בידע וועלען זיך פּערשטענדיגען און אײַן ליבענפֿילאָזאָפֿיע אין דער גאַנצקייט פון זייער גאָט צוליב וועלכען זיך לעבען, צוליב וועלכען מען שטען לעבען און קאָנען זיך דורכדעם בעפֿרייען און דערלױזען פון אַלע לידען וואָס פאַלען אָן אױף זיי און זוכען זיי אױסצושטען פון דער ערד. שלום עליכם האָט דערוועהן אײַג אַלעמען וואָס קינדערש און אין דעם קינד דעם אַלעמען מענשען דורך וועמעס נאַאִיוויטעט, דורך וועמעס טרױעריגקייט אױגען וואָס טוקען זיך אין שטענדיגער אַרימקייט און חיסט פון אַ קראַנקע הוסטעניגען טאָטען, דאָס קלאַנג איבערקלאַנג פֿיקטור־דיגע וועלט־רעסענזש, דער סך־הכלל פון דעם שלום־עליכע גע־לעכטער איז אױף אַ שווער־דריקענדיגער פאַרזאָגטע עפּעס אַרױס מיט אַזאַ מאַסא: דאָקטוירים הייסען לאַפּען? צו וואָס דאָרף מען דאָ די דאָקטוירים, ווען עס האַנדעלט זיך וועגען אַזאַ זאָך ווי פֿרייד און גליק? דער ענטפּער וועט אָבער אַפּטעל אַפּט שטופּען אָן אַ זיט דאָס וואָרט גליק, און עפּעס וועט אונז אָנהױבען נאָגען אַ פאַרגעפֿיילט אַזױסטרער רער גאַנצער שפּעציעלער רחבות פון דעם דאָזיגען גרויסען געלעכטער, בעהאַלטען זיך ווי הינטער אַ חיסען פאַרהאַנג, אַ געשטאַלט וואָס איז נישט אינגאַנצען גאַלד־בלענדענדיג, עפּעס קרענקלעכט, עפּעס איז קראַנק הינטער דעם דאָזיגען רויטיגען, לױכטערען, פלאטערדיגען הערליכען געלעכטער, עפּעס איז קראַנק.

מלמד בלייבט מלמד / פון אונאויסשעפֿ-ליכע הוואל

— מיין מאַן, פאַלג מײַך און נעהם גלייך און פאַהר קיין דאַנציג, דער רבי האָט אַ ווייטען בליק. למען־השם טו ווי דער רבי האָט דיר געהייסען. נעהם און ווער אַ מעקלער דאָרט!

פון ישראל אסמאז

אָפּגעשוואמען עטליכע וואָכען און געקומען קיין דאַנציג איז גראַד האַלץ געפאַלען און מ'האַט נישט געקאַנט פּערקױפּען. וואָס אַ טאָג ווייטער איז האַלץ מעהר געפאַלען און ער האָט נישט גע־וואוסט וואָס פאַר אַרעפּה זיך צו געבען. האָט ער זיך בעראַטען מיט די האַלץ־קאַמיסינאָרען, וואָס צו טון, צו ער זאָל בלייבען אין דאַנציג אַ גאַנצען ווינטער, אָדער ער זאָל דערווייל פאַהרען אַהיים און לאָזען דאָס האַלץ אין דאַנציג. האָט איינער פון די קאַמיסינאָרען דערוועהן, מיט וועמען ער האָט דאָ צו טון און האָט צו איהם אַזױ געזאָגט:

— מיין צעה איהר זאָלט דערווייל אַהיים פאַהרען, וואָרים מיט אייער זינען דאָ וועט איהר נאָר מאַכען גרעסערע הוצאות. אײַך וועל איבערנע־מען דאָס האַלץ, צום וועג־צו וועט עס געוויס טראַפּען ווערען. אײַך וועל אייך געבען דאָס ווייל טויערעט רופּעל, איהר זאָלט נישט אַהיימפאַהרען מיט לידיגע הענט, דאָס איבעריגע וועל אייך, אײַך צושיקען ווען אייך וועל, מיט גאָט'ס הילף, פער־קויפּען דאָס האַלץ אױף אַ גוטען מקח.

און ער האָט גלייך גענומען און אױסגעזעהלט די טויערעט רופּעל.

דערוועהן דאָס געלד האָט דער מלמד גע־כאַפט און איהם אײַנגעגעבען דעם כּח־הרשאה, אונטערגעשריבען און אונטערגע־... אַז ער גיט איבער דעם קאַמיסינאָר דאָס גאַנצע האַלץ, דער קאַמיסינאָר האָט איהם אױף געגעבען אַ כתב און זיי האָבען זיך צעזענעט.

ערשט אין עטליכע טאָג שפּעטער, ווען ער איז שוין געווען אין וועג, האָט ער זיך אַרומגעקוקט און דערוועהן, אַז דעם קאַמיסינאָר'ס כתב איז גאַרישט ווערט. ער האָט זיך פּונדערדערעט מיט סוחרים, און אױסגעפּרעגט, אַז דער דאָזיגער קאַמיסינאָר איז אַ שווינדלער, אַ רמאי. ער האָט געזעהן, אַז ער איז דאָ זעהר מיאוס אַריינגעפאַלען און האָט זיך מיט געווען, צו געהן מיט ליגען, אַראָפּ־שלינגען די טויערעט רופּעל און דעם ברודער דער־צעהלען אַ טרױעריגע מעשה. און ער איז אַהיימגע־קומען, געפאַלען דעם ברודער צו די פֿיס, דער־צעהלט איהם, אַז די טראַטעס זענען צוריסען גע־וואָרען און אַרױף אױפֿן ים, און ער האָט זיך קוים געראטעוועט אױף אַ קליין שיפּעל.

דער ברודער האָט דערהערט די טרױעריגע בשורה און ער האָט גענומען זייענען און קלאָגען און רייסען זיך די האָר פון קאָפּ. וואָס קאָן ער איינע טון וואָס פאַר אַרעפּה וועט ער זיך איינע געבען? זיין געלט ווי זיין געלט, אָבער וואָס טוט מען מיט די חובות! ער וועט עס נישט אױסהאַל־טען, ער וועט פון זינען אַראָפּ!

דאָס ווייב האָט געזעהן איהר מאַג'ס צער, האָט זי איהם גענומען טרייסען און איז צוגעשטאַ־נען צו איהם, ער זאָל פאַהרען קיין ריושין צום רבי'ן, אױסגיטען פאַר איהם דאָס האַלץ, האָט ער איהר געפאַלט און איז אַוועק קיין ריושין, דער־צעהלט פאַרן רבי'ן אַלעדיג, געוויינט פאַר איהם, געפּרעגט אַרעפּה, ווי ער זאָל כאַטש אַרױס פון די חובות, נישט דאָרפֿען פּערכאַפּען פרעמדע געלט. דער רבי האָט אױסגעהערט אַלץ און גע־ענטפּערט איהם בקיצור:

— מילא, נישט קיין סוחר, געהט מען צווישען מעקלערס. דאַנציג איז גענוג גרויס און דער רבּוֹר־ש־עולם קאָן העלפּען! איז ער אַהיימגעקומען און דערצעהלט זיין ווייב דעם רבי'נס ענטפּער. האָט דאָס ווייב געזאָגט צו איהם:

האָבען אַמאָל געוואוסט אין אַ שטאט צוויי ברי־דער, אַנעלטערע און אַ יונגערער. איז דער על־טערער געווען אַ יוד אַ בר־מזל, אַ דאַנציגער סוחר, און דער יונגערער אַ שלום־מזל, אַ דורק־מלמד. האָט דער דאַנציגער סוחר געזאָגט אַ ברי־דער ברי־דער, ביידע שעהען און געראטעווען, און דער מלמד האָט געהאט אַ פּוֹל הויז מיט קינדער, טעג־טעג מיאוס'ע און שלום־מזל'ע. האָט דער רייכער ברודער געזעהן, אַז דאָס קעלונג טראַגט נישט אױסצוהאַלטען אַזאַ גרויסע משפּחה און ער האָט גענומען צעהלען דעם אַרימען ברודער וואָס־געלט, דריי רופּעל יעדע וואָך, אַ הויף יום־טוב געלט, בעקליידען און בעשטוכען. האָט זיך עס אַזוי גע־פיהרט אַ צייט, דער רייכער ברודער איז געוואָקסען געקראַנק און נאָמען פאַרן גרעסטען האַלץ־סוחר פון דער סביבה. דעם אַרימאָל'ס מלמדות האָט זיך אַלעמאָל פּערקלענערט, ביז עס איז איהם אױסגע־קומען אינגאַנצען צו לעבען פון דעם, וואָס דער ברודער האָט איהם געגעבען.

איינמאָל איז דער מלמד אַריינגעקומען צום סוחר און ער האָט געזאָגט:

— ברודער האַרציגע, וויפּיל איז דער שיעור אייך זאָל זיין אױף בעט־גל'הויט; דו האָסט, קיין עין־הרע, אַזױ פיל עסקים, נעהם מײַך צו פאַר אַ מענש, און אייך וועל זיך עהרליך פּערדיגען מיין ברויט לעבען דיר.

דער רייכער ברודער האָט אָבער נישט גע־וואָלט, און געענטפּערט:

— מיין ברודער, אױב עס איז דיר וועניג, וועל אייך דיר געבען מעהר, פאַר קיין סוחר קאָן אייך דיר נישט מאַכען, ווייל דו טויגסט נישט דערצו, דו האָסט דינע גאַנצע יאָהרען אָפּגעקעלט.

דער אַרימער ברודער האָט געזעהן, אַז מיט איהם וועט ער גאַרישט מאַכען, און ער האָט זיך צוגעזעצט צו דער שוועגערין, אַז זי זאָל פּוֹלען ביי איהר מאַן. ער זאָל רחמנות האָבען און מאַכען פון איהם אַ מענשען, כדי ער זאָל אױספּרעגן צו עסען לחם־חסד. די שוועגערין איז געווען זעהר אַ גוטע בטבע, אַ ווייכהאַרציגע, און זי האָט איהם צוגעזאָגט, אַז זי וועט נישט רעהן ביז דער מאַן וועט איהר צוליב טון און מאַכען פון איהם אַ ליט, וואָרים ער איז דאָן געוויס נישט ערגער פון פיל אנדערע, ווילד פרעמדע, וועמען איהר מאַן האָט אַריינגענומען אין זיינע עסקים און איינע האָבען זיי, ברודער־השם, אױסגעוואָרען די קעפּ.

און זי איז צוגעשטאַנען צו איהר מאַן, נישט געלאָזט איהם רעהן, ער האָט איהר צוגעזאָגט צו דעפֿיהלען איהר פּערלאַנג. און עס איז געפֿליבען, אַז דער אַרימער ברודער זאָל מיטשווימען מיט די האַלץ־טראַטעס קיין דאַנציג, ער זאָל אַכטונג געבען אױף די גוים, זאָל זיך אױסגעהאַלען דאָס געלט און גאָן זאָכען. און אַזױ איז עס געווען, דער אַרי־מער ברודער האָט געטון זיין אַרבייט און דער רייכער האָט איהם געגעבן אױף אַ ברי־דער־לעבען.

מיטלעכווייז האָט זיך דער רייכער ברודער גע־נומען מעהר פּערלאָנען אױף איהם, אױסגעגעבען איהם גרעסערע זאָכען, ביז ער האָט איהם געמאַכט פאַרן גאַנצען סוחר. אַוועקגעשיקט קיין דאַנציג מיט אַ כּח־הרשאה, אַז ער קאָן זיין דער גאַנצער סוחר. דער אַרימער ברודער האָט געטון זיין אַרבייט בשלמות און דער רייכער איז געווען צופֿרידען און איז זיך געזעסען רעהן אין דער היים.

עס איז געקומען אַזױ ווייט ביז דער רייכער ברודער האָט אַמאָל זיין גאַנץ פּערמענען איבערגע־געבען אין זיינע הענט. אַוועקגעשיקט דאָס גאַנצע האַלץ, וואָס ער האָט אָנגעקויפּט, הן פאַר אייגען גענט, הן פאַר פרעמדע, איבערגעגעבען אַלץ אױף דעם אַרימען ברודער'ס הענט און אַוועקגעשיקט איהם קיין דאַנציג.

און דער רייכער האָט געזעהן איהר מאַג'ס צער, האָט זי איהם גענומען טרייסען און איז צוגעשטאַ־נען צו איהם, ער זאָל פאַהרען קיין ריושין צום רבי'ן, אױסגיטען פאַר איהם דאָס האַלץ, האָט ער איהר געפאַלט און איז אַוועק קיין ריושין, דער־צעהלט פאַרן רבי'ן אַלעדיג, געוויינט פאַר איהם, געפּרעגט אַרעפּה, ווי ער זאָל כאַטש אַרױס פון די חובות, נישט דאָרפֿען פּערכאַפּען פרעמדע געלט. דער רבי האָט אױסגעהערט אַלץ און גע־ענטפּערט איהם בקיצור:

— מילא, נישט קיין סוחר, געהט מען צווישען מעקלערס. דאַנציג איז גענוג גרויס און דער רבּוֹר־ש־עולם קאָן העלפּען! איז ער אַהיימגעקומען און דערצעהלט זיין ווייב דעם רבי'נס ענטפּער. האָט דאָס ווייב געזאָגט צו איהם:

האָבען אַמאָל געוואוסט אין אַ שטאט צוויי ברי־דער, אַנעלטערע און אַ יונגערער. איז דער על־טערער געווען אַ יוד אַ בר־מזל, אַ דאַנציגער סוחר, און דער יונגערער אַ שלום־מזל, אַ דורק־מלמד. האָט דער דאַנציגער סוחר געזאָגט אַ ברי־דער ברי־דער, ביידע שעהען און געראטעווען, און דער מלמד האָט געהאט אַ פּוֹל הויז מיט קינדער, טעג־טעג מיאוס'ע און שלום־מזל'ע. האָט דער רייכער ברודער געזעהן, אַז דאָס קעלונג טראַגט נישט אױסצוהאַלטען אַזאַ גרויסע משפּחה און ער האָט גענומען צעהלען דעם אַרימען ברודער וואָס־געלט, דריי רופּעל יעדע וואָך, אַ הויף יום־טוב געלט, בעקליידען און בעשטוכען. האָט זיך עס אַזוי גע־פיהרט אַ צייט, דער רייכער ברודער איז געוואָקסען געקראַנק און נאָמען פאַרן גרעסטען האַלץ־סוחר פון דער סביבה. דעם אַרימאָל'ס מלמדות האָט זיך אַלעמאָל פּערקלענערט, ביז עס איז איהם אױסגע־קומען אינגאַנצען צו לעבען פון דעם, וואָס דער ברודער האָט איהם געגעבען.

איינמאָל איז דער מלמד אַריינגעקומען צום סוחר און ער האָט געזאָגט:

— ברודער האַרציגע, וויפּיל איז דער שיעור אייך זאָל זיין אױף בעט־גל'הויט; דו האָסט, קיין עין־הרע, אַזױ פיל עסקים, נעהם מײַך צו פאַר אַ מענש, און אייך וועל זיך עהרליך פּערדיגען מיין ברויט לעבען דיר.

דער רייכער ברודער האָט אָבער נישט גע־וואָלט, און געענטפּערט:

— מיין ברודער, אױב עס איז דיר וועניג, וועל אייך דיר געבען מעהר, פאַר קיין סוחר קאָן אייך דיר נישט מאַכען, ווייל דו טויגסט נישט דערצו, דו האָסט דינע גאַנצע יאָהרען אָפּגעקעלט.

דער אַרימער ברודער האָט געזעהן, אַז מיט איהם וועט ער גאַרישט מאַכען, און ער האָט זיך צוגעזעצט צו דער שוועגערין, אַז זי זאָל פּוֹלען ביי איהר מאַן. ער זאָל רחמנות האָבען און מאַכען פון איהם אַ מענשען, כדי ער זאָל אױספּרעגן צו עסען לחם־חסד. די שוועגערין איז געווען זעהר אַ גוטע בטבע, אַ ווייכהאַרציגע, און זי האָט איהם צוגעזאָגט, אַז זי וועט נישט רעהן ביז דער מאַן וועט איהר צוליב טון און מאַכען פון איהם אַ ליט, וואָרים ער איז דאָן געוויס נישט ערגער פון פיל אנדערע, ווילד פרעמדע, וועמען איהר מאַן האָט אַריינגענומען אין זיינע עסקים און איינע האָבען זיי, ברודער־השם, אױסגעוואָרען די קעפּ.

און זי איז צוגעשטאַנען צו איהר מאַן, נישט געלאָזט איהם רעהן, ער האָט איהר צוגעזאָגט צו דעפֿיהלען איהר פּערלאַנג. און עס איז געפֿליבען, אַז דער אַרימער ברודער זאָל מיטשווימען מיט די האַלץ־טראַטעס קיין דאַנציג, ער זאָל אַכטונג געבען אױף די גוים, זאָל זיך אױסגעהאַלען דאָס געלט און גאָן זאָכען. און אַזױ איז עס געווען, דער אַרי־מער ברודער האָט געטון זיין אַרבייט און דער רייכער האָט איהם געגעבן אױף אַ ברי־דער־לעבען.

מיטלעכווייז האָט זיך דער רייכער ברודער גע־נומען מעהר פּערלאָנען אױף איהם, אױסגעגעבען איהם גרעסערע זאָכען, ביז ער האָט איהם געמאַכט פאַרן גאַנצען סוחר. אַוועקגעשיקט קיין דאַנציג מיט אַ כּח־הרשאה, אַז ער קאָן זיין דער גאַנצער סוחר. דער אַרימער ברודער האָט געטון זיין אַרבייט בשלמות און דער רייכער איז געווען צופֿרידען און איז זיך געזעסען רעהן אין דער היים.

עס איז געקומען אַזױ ווייט ביז דער רייכער ברודער האָט אַמאָל זיין גאַנץ פּערמענען איבערגע־געבען אין זיינע הענט. אַוועקגעשיקט דאָס גאַנצע האַלץ, וואָס ער האָט אָנגעקויפּט, הן פאַר אייגען גענט, הן פאַר פרעמדע, איבערגעגעבען אַלץ אױף דעם אַרימען ברודער'ס הענט און אַוועקגעשיקט איהם קיין דאַנציג.

דער מיינע-מאני / הערצהלונג / מ. יאקובאוויטש (מאמעלע)

בען גאר נישט געוואלט אויפהערען. פון אלע ווייטער
האבען זיך געשטעלט ובלומען, אז עס האט אויסגע-
זעהן ווי א בלומען-פיראמידע. פון וואנען עס
האט ארויסגעשיינט די פרעכטיגסטע בלום - פאני-
פאני איז געשטאנען נישט בעוועגלעך, פון
איהרע אויגען האט געשוועבט הענריך מיט
געליבטער און א פייער פון אייפערזוכט האט אנגע-
זינדען איהר הארץ.
א פערדעכטיג פייערל האט פלוצים ארויס-
געשיינט פון איהרע אויגען.
— זי וועט טאנצען! איצט וועט זי טאנצען!
דער בלאנדער לאקער-קאפ האט ווי א קרוין
געפאסט צו איהר הויכען קלארען שטערען. די
גרויסע בלויע אויגען האבען אלעמען בעזויבער-
דאס געטאקטע געזעלע, איבער דעם קליינעם מיל-
כעלע מיט דין רויטע ליפער, האט איהר טויזנט
חן צוגעגעבען. איהר מיטעלע וואוקס און שלאנקע
פיגור, איהרע שפרינגעדיגע קליינע פיסעלעך, זע-
נען איצט אין די לופטען געמליגען, און ביי אלעמען
ענטציקונג צווייגערענען.
פאני האט געטאנצט - דעם „טויטען טאנץ“.
וואס שטעלט מיט זיך פאר דאס לעבען וואס
מענטשן פון זיין וויג ביזן קבר, עס איז דעם
טאנץ האט פאני זיך איצט ווי אין פייער געווארפן.
עס וועט זי איהר אייגענע קינדערייט טאנצט מיטן
פיגור אין מויל, וועט פאר זיך א ווייטע אומבע-
קאנטע שיינע וועלט.
און עס טאנצט זי שוין אלס דערוואקסענע
שטאלצע, ויכערע יוגענט.
טויטען מיט שטרענגע בעפעלען צום לעבען, און
איצט קומט די חתונה-נאכט. איין אויפשטאנד פון
הייליגען פערלאנג.
— הענריך!
עס שטרעמט דער זאץ.
נאך קיינמאל האט זי זאץ נישט געטאנצט.
נאך קיינמאל איז פאני אזוי שווער נישט געווען
אויף איהר בלומען-בארג.
דער טאנץ געהט ווייטער, דער מענטש ווערט
געבויגען אין דרייען, און דער מלאך המות דער-
שיינט, כדי אוועקצונעמען דאס לעבען פון דעם
טאנצענדיגען מענטשן. זי לויפט שנעל צווייטער
הינטער דער בינע, כדי אז כאפען דעם חלק אלס
מלאך המות.
הענריך האט מיטן חלק געווארט הינטער
די קוליסען!
אויף א רגע האט זיך פאני פערמאלטען זי
שפרינגט שנעל אויף דער בינע אויף, דער חלק
הויבט אן לאנגזאם זיך צו בעוועגען ביז ער איז
צום האלד געקומען, די מוויק גיט א שטורם-שפיל,
פאני פיהרט איבער איהר האלד, די מוויק ווערט
שטילער זי טענצערן רעגנעלע זיך פארן לעבען.
זי פאלט, הויבט זיך אויף, פאלט ווידער אונטער
דעם שארפען חלק-שניט.
דער „טויטען-טאנץ“ איז געענדיגט.
א דונער פון אפלאדישע מענטשען האט אפגעהילט
אין טעאטער.
— אבער וואס איז דאס? די טענצערין ליגט
נאך אלץ!
— גענוג! גענוג! ...
— זאל זי אויסשטעהן! זאל! ... אויס-
שטעהן! ...
פאני איז מעהר נישט אויפגעשטאנען.
אויף דעם חלק האט געפלאקערט א רויט-
שטיק בלוט.

דער יעדעס אויגען האט געשוועבט די בע-
ליבטע טענצערין, און אייגענע האבען אויסגעשריען
— זאל זיך די טענצערין כאטש בעווייזען פאר
אונז!
דער גאנצער זאל האט אויפגעברוים.
— די טענצערין, די טענצערין!
דער דירעקטאר איז גלייך צוריק צו פאני אין
צימער און געמאלדען, אז דאס „געווערע פובליקום“
ווייל זי וועהן. פאני האט זיך געפרויבט גענענטער-
לען, אבער א שטורם פון אפלאדישע מענטשען האט
אויסגעבראכען אין טעאטער, און מיט אומגעוילד
האט טוין דאס פובליקום געווארט אויסן דערשיינען
פון דער טענצערין פאני.
זי איז ארויס פון צימער אין דער ריכטונג
פון דער עסטראדע.
פלוצים האט זי א ציטער געטון. זי האט פון
ווייטען בעמערקט דעם בינע-ארייטער הענריך,
אין די אריימע פון דער כאריסטקע.
זי איז שווער נישט צוהינגענען אלען. דער דיר-
רעקטאר האט א דערשטאקענער איהר געוואלטען
געווייטער.
לאנג האט געדויערט די שטורמישע אויס-
נאמע פון פובליקום. די אפלאדישע מענטשען - הא-
טן זיך געוואלטען דעם טענצערין.

— איך... קאן... אבער... נישט, הער דירעק-
טאר! — האט פאני זיך געבעטען - איך קאן נישט!
— פאני! — האט דער דירעקטאר ווייטער גע-
זאגט - פאני, היינט איז דיין עהר-ווערט, היינט
איז דיין געבורטסטאג, ווילסטו פאני צושטערען, דיין
דיין יום טוב?
— אבער... ה' דירעקטאר! — האט פאני זיך
געבעטען... געהט און מעלדעט, אז איך קען היינט
נישט טאנצען, אז איך בין שוואך... אז איך בין...
די טענצערין...
קראנק... אז... איך... געה... שטארבען, אז איך קאן
נישט טאנצען! איך קאן נישט... איך... קאן...
נישט!
פאני האט ווידער זיך צווייגט. דער דירעק-
טאר איז נישט אפגעשטאנען, געפרויבט ווירקען אויף
איהר, אבער ער האט זיך מיאש געווען און ארויס
אויף דער אוואנסצענע מעלדענדיג דעם עולם, אז
פאני טאנצט היינט נישט.
די סיבה: פיהלע זיך קראנק.
„דאס געלט פאר די בילעטען ווערט צווייגט-
צאהלט.“
עס איז געווארען א שטורם אין טעאטער.
קיינער האט נישט געוואלט פערלאזען דאס טע-
אטער.

דאס גרויסע טעאטער איז פול געשטעלט. און
הונדערטער געסט פערנעמען די ווייז-פלעצער, באל-
קאנען און לאזשען, הונדערטער מענטשען פערנעמען
די דורכגעגאנגענע ווייטען זיך פלעצער, קיין איין
פלאץ איז נישט געבליבען ליידע. אלע - רייך
און עלענאנט ווענען געקומען צום ער-ווערט פון
דער בעליבטער וועלט-בעריהמטער טענצערין פאני,
כדי צו זעהן צום הונדערטען מאל דעם בעליבטען
„טויטען-טאנץ“ - אין וועלכען די טענצערין פאני
האט זיך אזוי בעריהמט געמאכט.
שוין 99 מאל פייערט די טענצערין פאני טרי-
אומפען מיט איהר „טויטען טאנץ“ - און זי בע-
זויבעט אלעמען מיט איהר חן, גראציע און שיק.
און ווען זי בעווייזט זיך גאר אויף דער בינע
דאן פערקעסט מען אין אלעמען, מען פערקעסט
וואו מען איז, און וועמען מען וועט פאר די אויגען,
אבער, בעסער געזאגט, מען וועט קיינעם נישט
פאר זיך, פיהלע פאר די אויגען ווי א פיהלע,
און אין דעם מאמענט ווען זי שטעלט זיך אפ, א
וויילע דאכט זיך, אז א מלאך איז געקומען צופליהען,
און האט זיך אויף א וויילע אפגעשטעלט, כדי זיין
בשורה איבערגעגעבען, און הייטער צו פליהען
בשורה צו פערטיילען.
און היינט - צום הונדערטען מאל פון איהר
„טויטען טאנץ“ - פייערט זי אויך איהר גרעסטען
טריאומף, דעם וויבליכעם פון „טויטען טאנץ“, און
בלייכעטיג, איהר 20-טען געבורטסטאג.
איהר סימפאטיקער און אנהענגער, ווענען גע-
קומען טאקע מיט בלומען און מתנות, פיל הויכ-
געשטעלטע מיליטעריילע גראפען און פירשטען
ווענען געקומען מיט דער האפנונג, פיליכט וועט
זי דאך געלונגען אין היינטיגען יום-טוב אווענט
אויסצופולן די גליקליכע האנט פון דער וועלט-
בעריהמטער פאני.

פון יודישע הומאר-אוצר

אז דער דאקטאר האט איהם פארגענומען צו
אונטערזוכען, האט ער קודם צווייגענומען די ווא-
טע, וואס דער יוד האט געהאט צווייגענומען אין
אויזער.
— אומזיסט קוקסטו דארטען - האט דער יוד
זיך אנגעוואפען צום דאקטאר - דו וועסט דא-
סען גארנישט זעהן, ווייל דער צווייטער אויזער
איז אויף פערשטאפט מיט וואטע...
נאר נישט קיין פראווינצער...
א סוחר פו נדער פראווינץ איז געקומען קיין
לאנד קויפען סחורה.
אז ער האט שוין אונטערגעשריבען דעם וועק-
סעל זאגט ער צום פאבריקאנט:
— הווא איך קויף שוין ביי דיר אזוי לאנג,
וואלטו מיר געדארפט געבען עפעס א שווערע
מתנה...
האט דער פאבריקאנט איהם דערלאנגט א ווי-
דענעם האלד-טיכעל.
— דאס איז א נדבה, אבער נישט קיין מתנה!
האט דער סוחר זיך אנגעוואפען שוין צוטיילעל
בעלידיגט.
— יא, ביזט גערעכט, דיר קומט טאקע א שעה
נע מתנה - האט דער פאבריקאנט צו איהם גע-
זאגט, און האט גענומען דעם אונטערגעשריבענעם
וועקסעל און האט איהם דערלאנגט.
— ווייז אויך? - האט זיך דער סוחר איבער-
לייגט, איך וועל שוין בעסער נעמען דאס טיכעל...
געקליבען פון שר ש ל א ש.

אליה האביצן דעם זעלביגען מעות.
מ'האט געפרעגט ר' ברוך מרדכי שעדליצער:
— מיט וואס האט דאס זוכה געווען קרה.
וואס אלע זענען איהם מקנא זיינע עשירות?
— עס דאס איז דאך די מעשה - האט ר'
ברוך-מרדכי געענטפערט - אין דער וועלט פיהרט
זיך, אז יעדען גדיד טאקע מען ביים לעבען וויער
גרויס, און ווען ער שטארבט אפ וועט מען,
אז ער איז גאר געווען אַן-ארימאן, ביי קרחן איז
אבער אנדערש, ווייל מיט קרחן האט מען צו-
זאמען בערגאבען זיינע עשירות, ווענען אלע גע-
בליבען ביי דער מיינונג, אז ער איז גענוג ווער-
דיך.
א פערנע מיינע...
מאקעס האבאד האט אמאל געזאגט צו א
וילנער גביר:
— דו ווילסט לעבען אייביג, עס ציה דיר
איבער קיין באלטרימאנץ.
— צי דען אין באלטרימאנץ האט דער מלאך
המות קיין שליטה נישט? - האט דער גביר פער-
וואנדערט געפרעגט -
— גיין, נאך דאס איז א חלל, אז צייט באל-
טרימאנץ איז באלטרימאנץ איז דארטען נאך נישט
געשטארבען קיין גביר...
א יוד מיט לאניק
א יוד איז געקומען צום דאקטאר פרעגען
אויפן אויזער, וואס טוט איהם וועה.

די ענגזאפט אין טעאטער ווערט פון מינוט צו
מינוט גרעסער, אויף אלעמען געוויכטער איז אויס-
געקאטען די דערוואונדונג פון מאמענט, ווען די גע-
ליבטע פאני וועט זיך בעווייזען אין איהר צויבער-
אין פראכטיגסטען.
אלעמענט בליקען ווענען געווענעט צום פאר-
האנג, וועלכער דארף זיך באלד פערציהען און און
זאגען דעם אנהויב פון יום-טוב.
אין ציטיק ריינעם איינער-קוליסען-צוימערל
זיצט פאני אנגעטון אן איהר טאנץ-קלייד. דאס
גאנצע צימער, איז אנגעפיהלט מיט בלומען, וועלכע
טעמען מיט בעגייסטערונג פון פערעהרער.
עס בעווייזט זיך דער רעזשיסאר:
— פרייליך פאני, עס איז שוין גאנץ צווייטען
קלונג!
פאני זיצט פערקלערט.
פרייליך, רופט אויס ענערגיש דער רעזשיסאר
— דער ווייטער קלונג! איהר דארפט זיך צוגרייטען
צום אויפטריט.
— איך טרעט היינט נישט אויף! - האט פאני
געענטפערט פסט און ענטשלאסען.
— אבער פרייליך פאני! וואס איז די סיבה
פון אייער וועלען פערשטערען זיך אייער ערן
אווענט?
— דאס איז מיינ זאך!
— איך וועל מעלדען דעם דירעקטאר!
— איהר קענט מעלדען דעם פובליקום אויך!
האט פאני געענטפערט.
דער רעזשיסאר איז ארויס, און גלייך האט
דער טעאטער לאקיי געמאלדען מיט א גרויסען
בלומען-קארב און אַלעלעגאנטער ווייט-קארטע:
— גראף אטטא.
— מעלדעט דעם גראף, אז איך נעהם היינט
קיינעם נישט אויף - האט פאני בעפליען.
זי איז געבליבען אויף א פאר מינוט אליין און
בלייב-שנעל ווענען אין זוכרן דורכגעגאנגען יאהרען
פון פארגאנגענהייט.
שוין 5 יאהר ווי זי טאנצט אויף דער בינהע,
דורך דער צייט האט זי זיך דערווארבען א וועלט-
בעריהמטען נאמען. פירשטען, גראפען, גענעראלען
און בארגאנען, אלע הענט האט זי צוגריקעווען.
כמעט א גאנצע וועלט בערייט, און געהאט האט
זי איהר בעשערטען צו געפינען און צוזאמען מיט
איהם - איהר בינע-שטאלץ טיילען, אבער... אין
ערצגאט זי איהם נישט געפונען. אין ערגעץ...
אין ערגעץ!
עס האט איהר 20-טען יאהר-טאג אנגעקוקט,
און זי איז ווייטער איינגע... פערצינגטע... מיטן
גרעסטען רעספעקט און עהרע האט מען זיך צו
איהר בעזויגען, אבער איהר בעשערטען האט זי
אלץ נישט געפונען...
האט און געלט וואלט זי אזוי לייכט געפונען,
אבער א הארץ - נישט...
ווייטען די בינע-ארייטער האט זי איינגע-
געפונען, הענריך, אזא שטילער, די אויגען זאגען
אונטער א גוט הארץ. אבער ווער איז די כאריסטקע,
פון וועלכער הענריך לאזט נישט אראפ זיין אויג.
זי האט זיך שטארק צווייגט און אנגעווארבען
ספאזמירען, און אין דעם וועלכען מאמענט איז
דער טעאטער-דירעקטאר דערשינען.
— האנג! האנג! - האט דער דירעקטאר גע-
רופען דעם טעאטער לאקאי - שנעל פארעג דעם
טעאטער דאקטאר.
פאני איז געקומען צו זיך.
דער דירעקטאר האט געמאלדען דער טענצערין,
אז עס איז שוין געווען דער דירעקטור קלונג, דער
ארקעסטער האט שוין זיין מארש צוויי מאל אפגע-
שפילט, און דאס פובליקום ווארט שוין אויף איהר
אויפטריט אומגעוילדיג.
אין וועל איהם נישט אויפטרעטען - האט
פאני געזאגט מיט א שוואכע שטימע צו, דירעקטאר.
— פאני! האט דער דירעקטאר זי געבעטען.
— פאני! דאס טעאטער איז געבא-

היסטארישע אנעקדאטען

מעהר ווי 6-7 הונדערט. און דער יוד, וועלכער
שיינט גארנישט צו זיין אזא גביר, האט געגעבען
אזא מוטע.
— ער האט געוויס א טעות געהאט, - זאגט
דער קייסער צו דער ווייב, - שיק איהם רופען און
קעהר איהם אום דעם ערדף. מען טאר נישט אויס-
נוצען יענעם טעות.
בן הוזה.
א קוריער לויפט צו פרידלאנדסקין און ברענגט
איהם אין ווינטער-פאלאץ.
— „אזוי און אזוי, - ערקלערט איהם די קיי-
סערינע. - האט זיך פערציילט, געגעבען מעהר
וויפיל דו דארפט און קענסט.“
— „ניי, אייער מאַיטעסעס, ענטפערט פריד-
לאנדסקין, - איך האב נישט געהאט קיין טעות;
ווען האט און מיין לעבען געקאנט שרעפען אזא
גליק, אז די קייסערינע זאל קומען אליין צו מיר
בעטען געלט פאר נויטבעדערשטיגע? און אז עס איז
געשעהן בעדויער איך, וואס איך האב נישט
געהאט ביי זיך מעהר קיין געלט, ווארייט דעם
גאנצען פערמערען וואלט איך אין יענעם גליקליכען
מאמענט פון אייער קומען אוועקגעגעבען. איך דער-
לייג נאך 10,000 רובל.“
דער קייסער, וועלכער האט פון א דערביי-
גען געלאזן צוגעוועהט דעם געשפירן, איז ארויס
און האט געגעבען די האנט דעם יודען, איהם גע-
דאנקט און א פרעג געטון:
— „וואס ווילסטו?“
— „איין קליינעקייט ביי אייער מאַיטעסעס!
ביי אונז אין דענענבורג מוזען מיר מקבר זיין
אונזערע מתים אין א זומע (זאליג) שווער די פוס-
צו זיין ווייטע מתים איהם און א העכערען ארט. זאל
דיין מאַיטעסעס געבען א פערזאנדונג, אזא אונזער
בית-עולם זאל איבערגעטראגען ווערען אויף א סדר-
קענעם ארט.“
חכבן איז אוועקגעגאנגען א דעפעסע קיין
דענעבורג און די יודען האט מען געגעבען דעם
געוואונשענעם ארט סאר א בית עולם.

— „מיט וואס דיר בעפריידיגען?“ פרעגט ניקא-
לאז דעם לאטוויניק.
— זאל מיר אייער מאַיטעסעס דערלויבען
אריבערגעפארען קיין פעטערבורג און אנשטייבען
אויפן שילד „דער קנעפעל-נייער פון זיין מא-
יטעסעס.“
— „גוט, - ענטפערט דער קייסער.
א צעטעל איז גלייך אנגעשריבען געווארען
און חיים האט געקומען דערלויבען זיך צו בע-
זעצן אין פעטערבורג.
יאהרען זענען אזעק און חיים לאטוויניק איז
געווארען א גרויסער פעטערבורגער סוחר פון פאר-
טיקע קליידער. די שילד מיט דער יידישער-מאטלעך
אויפערשט האט איהם געעפענען אלע טירען.
דעם קייסערס קנעפעל איז געווארען חיים לא-
טוויניקס ווינטשפיינגערל.
די קייסערינע און דער דווינסקער בית-עולם.
א ליזערנאט א גביר, א געוויסער פרידלאנד-
סקי פון דענעבורג האט אין אלעקסאנדער דעם
2-טענס צייטען געהאט קרוינישע ליזערנאטען און
צוליב געשעפטליכע ענינים פלעגט ער אפט ווין
אין פעטערבורג.
האט זיך עפעס אין יענע צייטען געמאכט א
פאלקס-אומגליק, א הונגער צי א מגפה, צי א
מלחמה אדער עפעס אַן-אנדער שלאג.
האט די קייסערינע אליין גענומען גיין איבער
די היזער און זאמלען געלט פאר די נויטען פון
דעם פאלקס-אומגליק. קומט זי גראד אין דעם
האטעל, וואו א שטעטע איהם פרידלאנדסקי, געהט
צוריק צו איהם און ערקלערט איהם, נאך וואס זי
איז געקומען.
פא-סקי נעמט ארויס זיין פאלאדעס און דער-
לאנגט דער קייסערינע א פעקעל אַסיגנאציעס. זי בע-
דאנקט איהם און געהט אוועק.
קומענדיג אהיים, צעהלט זי אויס דעם פעקעל
אַסיגנאציעס: 10 טויזענט רובל!
זי געהט צוריק צום מאן און דערצעהלט, אז
רויטשע רייכע סוחרים האט געגעבען נישט מעהר,
ווי צו עטליכע הונדערט רובל, יעדענפאלס נישט

ניקאלאי דער 1-טער איז געקומען קיין קאונע
און איז מיט זיין גאנצער טויטע געגאנגען איבער
דער הויפט-גאס. (וועלכע איז טאקע צוליב דעם אב-
געוויסען געווארען ניקאלאי-פראספעקט).
טויזענטער מענטשן ווענען געשטאנען ביי די
ווייטען דעם קייסער בערייט.
ביים בעריהרען דעם לאץ פון זיין שיינעל-
פערלירט ניקאלאי א קנעפעל.
חיים לאטוויניק, א קנעפעל.
גראד געווען דעריי, דערלאנגט זיך א ווארף אויף
דער ערד און פערקוועטשט אין דעם פויסט דעם
קייסערס קנעפעל. איינער פון די צווייטאנטען לויפט
צו צו חיימען און וויל ביי איהם דאס קנעפעל
אפנעמען. חיים גיט נישט אפ. דער אפיציר פארדערט.
עס העלט אבער נישט. ס'ווערט א שטיקעל טומעל.
דאס בעמערקט דער קייסער און גיט צו:
— „וואס איז דאס צווייטע?“
דער לאטוויניק, ראפארטירט וועגען פארפאל-
מיט דעם מאַיטעסעטישען קנעפעל, און אז דער
יוד גיט דאס קנעפעל נישט אפ.
— „פארוואס גיסט נישט אפ?“ פרעגט דער
קייסער ביי לאטוויניק.
— „איך האב עס געפינען איז עס מיינס.“
— „מען וועט דיר בעצאהלען.“
און ניקאלאי בעפעלעט צו געבען א 25-קער
דעם יודען.
חיים לאטוויניק, נעמט נישט דאס געלט און
גיט נישט דאס קנעפעל.
— „וואס זעט ווילסטו? פרעגט בייך דער
קייסער.
— „קיין געלט וויל איך נישט.“
— „סא וואס זעט?“
חיים ענטפערט: „אז גאט האט מיר גע-
געבען די זכיה און דאס גליק, איך זאל אויפהויערען
דאס קנעפעל פון דיין מאַיטעסעס - וויל איך הא-
בען די זכיה אייננעמען אין דיין שיינעל מיט מיינע
הענט דאס קנעפעל.“
ניקאלאי, איז שוין געווען אויפגערגעט, אבער
דערהערנדיג דעם אונטערשטעניגטען וואונש -
דערלאנגט ער א שטיקעל און לאזט חיימען אויפן
גאס אייננעמען זיך דאס קנעפעל.

דער רעזשיסאר איז ארויס, און גלייך האט
דער טעאטער לאקיי געמאלדען מיט א גרויסען
בלומען-קארב און אַלעלעגאנטער ווייט-קארטע:
— גראף אטטא.
— מעלדעט דעם גראף, אז איך נעהם היינט
קיינעם נישט אויף - האט פאני בעפליען.
זי איז געבליבען אויף א פאר מינוט אליין און
בלייב-שנעל ווענען אין זוכרן דורכגעגאנגען יאהרען
פון פארגאנגענהייט.
שוין 5 יאהר ווי זי טאנצט אויף דער בינהע,
דורך דער צייט האט זי זיך דערווארבען א וועלט-
בעריהמטען נאמען. פירשטען, גראפען, גענעראלען
און בארגאנען, אלע הענט האט זי צוגריקעווען.
כמעט א גאנצע וועלט בערייט, און געהאט האט
זי איהר בעשערטען צו געפינען און צוזאמען מיט
איהם - איהר בינע-שטאלץ טיילען, אבער... אין
ערצגאט זי איהם נישט געפונען. אין ערגעץ...
אין ערגעץ!
עס האט איהר 20-טען יאהר-טאג אנגעקוקט,
און זי איז ווייטער איינגע... פערצינגטע... מיטן
גרעסטען רעספעקט און עהרע האט מען זיך צו
איהר בעזויגען, אבער איהר בעשערטען האט זי
אלץ נישט געפונען...
האט און געלט וואלט זי אזוי לייכט געפונען,
אבער א הארץ - נישט...
ווייטען די בינע-ארייטער האט זי איינגע-
געפונען, הענריך, אזא שטילער, די אויגען זאגען
אונטער א גוט הארץ. אבער ווער איז די כאריסטקע,
פון וועלכער הענריך לאזט נישט אראפ זיין אויג.
זי האט זיך שטארק צווייגט און אנגעווארבען
ספאזמירען, און אין דעם וועלכען מאמענט איז
דער טעאטער-דירעקטאר דערשינען.
— האנג! האנג! - האט דער דירעקטאר גע-
רופען דעם טעאטער לאקאי - שנעל פארעג דעם
טעאטער דאקטאר.
פאני איז געקומען צו זיך.
דער דירעקטאר האט געמאלדען דער טענצערין,
אז עס איז שוין געווען דער דירעקטור קלונג, דער
ארקעסטער האט שוין זיין מארש צוויי מאל אפגע-
שפילט, און דאס פובליקום ווארט שוין אויף איהר
אויפטריט אומגעוילדיג.
אין וועל איהם נישט אויפטרעטען - האט
פאני געזאגט מיט א שוואכע שטימע צו, דירעקטאר.
— פאני! האט דער דירעקטאר זי געבעטען.
— פאני! דאס טעאטער איז געבא-

סאטירע

דער קונדע

וועג א. שארפצינגעל

זוואמענגעשטעלט

הומאר

א שיקל נייעס דייטליך אויפגעשריבען

דריטען האט זיך געהערט א טומעל, און דער רעדאקטאר האט געזאגט צו איינעם פון זיינע רעפארטערס:

— געהט ארויסער אין גאס און זעהט, וואס פאר א טומעל איז דאסער, און אויב עס איז פארגעקומען עפעס, וואס עס איז ווערט צו בעשריי-בען, מאכט פון דעם א קורצע און איבערהויפט דייטליכע שטיקל נייעס.

איז דער רעפארטער געווען אויפ'ן גאס, גע-זעהן, וואס דאסער איז פארגעקומען און ער האט אנגעשריבען א דייטליכע שטיקל נייעס.

„א מאן האט גע'הרג'עט א הונט, וואס האט בעלאנגט צו א צווייטען מאן, א וועג פון דעם מאן, וועמענס הונט עס איז דע'הרג'עט געווארען, האט געשלאגען דעם מאן, ווער ס'האט דעם הונט דע'הרג'עט, דעם הונט פון דעם מאן, איז געווען דער וועג פון דעם מאן, וועמענס הונט עס איז דע'הרג'עט געווארען, איז ארעסטירט געווארען אויף דעם אנקלאגען פון דעם מאן, וועמענס הונט דער מאן, וואס איז געווען אנגעגריפען, האט דע'הרג'עט“

פון קוש צו דער חופה

דאס מידעל (צום בחור, וועלכער האט איהר א קוש געטון): זאג מיר גאר, וואס האסטו געהאט אין די געדאנקען, ווען דו האסט זיך ערלויבט מיך א קוש צו טון?

בחור (ערשעמט): גארנישט... איך האב גאר-נישט געהאט אין מיין געדאנקען, גארנישט, אין שווער דיר...

דאס מידעל: אויב אזוי, וויל איך נישט, אז דו זאלסט מיך מעהר קושען. אויב דו האסט גארנישט אין די געדאנקען, איז מוחל, סא קוש מיך בעסער נישט.

בחור: וואס מיינסטו?

דאס מידעל: איך מין... איך מין, אז ווען מען קושט מיך, דארף מען האבען אין די געדאנקען א חופה.

קורץ נעוואנט

איינער ארבייט און האט נישט.
איינער האט און ארבייט נישט.
איינער דענקט און זאגט נישט.
איינער זאגט און דענקט נישט.
איינער דאנקט און נעמט נישט.
איינער נעמט און דאנקט נישט.
איינער לויפט און פאלט נישט.
איינער פאלט און לויפט נישט.
איינער גיט און האט נישט.
איינער האט און גיט נישט.
איינער שט און רעדט נישט.
איינער רעדט און שט נישט.
איינער דארף און נעמט נישט.
איינער נעמט און דארף נישט.

אנעצה

— די לעצטע נאכט, איידער איך פאָהר אוועק קאן איך קיינמאל נישט שלאפען.

— אויב אזוי פאָהרט זעט א טאָג פריהער

זי האט א סימן

— מיין מאַן איז דע'הרג'עט געווארען און ער ליגט דאָ, בין איך איהם געקומען אָפּגעמען.

— וואָס פאַר אַ סימן האָט איהר איהם צו דער-קענען?

— ער איז געבען געווען אַ טויבער...

נישט דאס האט ער געמיינט

— כ'האָב געסטערען אַרומגענומען אַ מידעל, האָט זי געהאט אַ האַלד ווי שניי.

— אַזאָ קלאַרען האַלד האָט זי געהאַט?

— ניין, כ'מיין ווי שניי, וואָס ליגט (שוין) אַ וואַכען אויף דער ערד...

זייט נישט אזוי גרויס ביי זיך!

רעדאקטאר (צוריקגעבריינגט לידער צו אַ לייכ-טער): מיר דרוקען נישט אַזעלכע זאַכען!

דיכטער: זייט נישט אזוי גרויס ביי זיך! איהר זייט נישט דער איינציגער וואָס וויל דאָס נישט דרוקען.

יא, נאך...

קינד: איך האָב געפונען אַ מעסערעל.

פאָטער: ווייסטו נישט, צו וועמען דאָס ב'ע-לאַנגט?

קינד: יא, אַבער דער וואָס האָט עס פערלאָרען, ווייסט דאָך נישט...

זיך נישט געקענט העלפען

עני: פאָרוואָס האָסטו זיך געלאָזען קושען פון דעם דייטש?

פעני: איך האָב זיך נישט געקענט העלפען.

עני: פאָרוואָס?

פעני: ווייל איך קען נישט רעדען קיין דייטש

נאך נישט דערצעהלען

— איך האָב דיר געכטען געזעהן אין סע-טער.

— איז דאָרט געווען דין ווייב מיט דיר?

— אַוואַי, אַבער סתם מיר אַ סובאָ און דער-מאָגן נישט מיין ווייב אַ וואָרט וועגען דעם. זי דאַרף עס נישט וויסען.

פולנו חכמים...

אדער — „מיר האבען געוויגט“!

איך, דאָס זיבטעל, וואָס אַרט מיך

אַז עס פאַלט אויף מיר קיין פלעק,

אַז אַ גרויסע פייג פון פינגער

האָט בעקומען דער פּעצקע...

איך, דאָס 6-טעל, כ'בין אַוואַי...

כ'בין אַוואַי אויפ'ן פערד,

אַז דער בוינדאווען דער שפּרינגער

ליגט ניין איילען אין דער ערד...

5 און 6 און 17, 18 —

אַלע זענען דאָך בעגליקט!

אַז מ'שמעסט אַ נאָוון —

ס'ווייזט פאַלס האָט דאָך געוויגט!

יַאָקעל בן פלעקעל.

העי, רבאחי! קנייטס די באקען,

אַז די גוטע פאַרב זאָל שטיין!

אַלע זענען גאָר נישקעה...

סישאָדס נישט, וואָס מען ברעכט... אַ ביי...

איך, דאָס 17 געזיגט האָב

וואָסאַג אויף דער פולער וואָך:

אַבי 18, ס'פּיפּעטעל, ס'זעקסטעל

האָט געהאַט די וואָשנע בראָן...

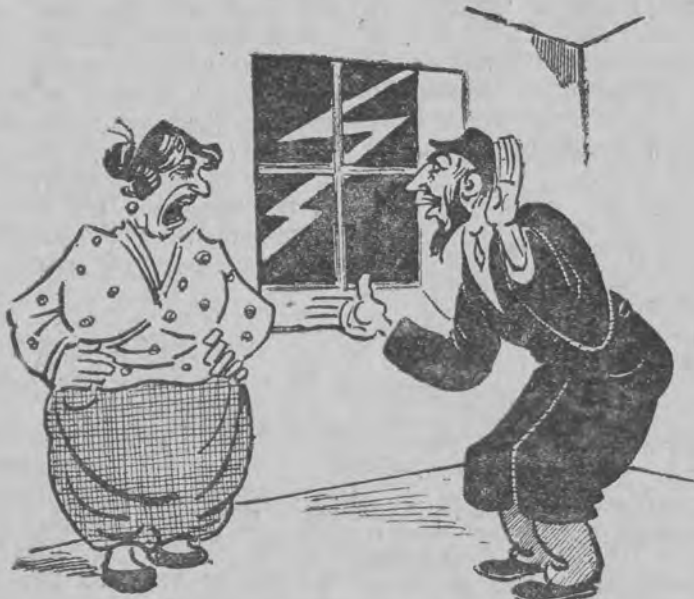
איך, דאָס 18 — כ'בין אַ זיגער,

וואָרעם ר'זעהט דאָך: איך געדענק

17 מיט „אַלעקסאַנדער“

האַבען אויך די גוטע קרענק...

זי ווארענט

ווי ב (צום מאַן) זי שלים מוז: קיין דער-פּוטאטס ביזנעס נישט געוואָרען און אויב דו וועסט מיט דיינע פאַר יאָהר.

ביים פאטאגראף

אַ פרוי, וועלכע איז געווען אַ מוטער פון עלף קינדער און איז נאָך צו דעם געווען אין די הויכע מאָנאַטען, איז געקומען צו אַ פאָטאָגראַפּיסט מיט דעם אַזויכע צו פאָטאָגראַפּירען איהרע עלף קינדער. קומט דער פרוי אַנטקעגען דער פאָטאָגראַפּער און פרעגט איהר, ווי געוועהנליך:

— וואָס קען איך פאַר איך טון, ליבע פרוי?

און די פרוי ענטפערט אין איין אָטעם:

— איך האָב עלף קינדערלעך, וויל איך, אַז איהר זאָלט פון זיי אַרונטערנעמען אַ בילד, זאָגט מיר, וויפּעל וועט דאָס קאָסטען?

— 10 זל. אַ טויז — האָט דער פאָטאָגראַפּער געענטפערט.

די פרוי האָט גלייך מיט איהרע קינדער געלאָזט זיך געהן צום טיר, שטעלט איהר אַפּ דער פאָטאָגראַפּער און פרעגט איהר:

— וואָס-זשע געהט איהר אַוועק?

— איך וועל קומען צוריק נאָכדעם, ווי איך וועל ענטפערען ווערען און איך וועל, אַם יוצא השם, האָבען אַ גאנצען טויז.

נאך דער חתונה

דער מאַן (צו זיין פרוי): איך קען נישט עסען דעם מיטאָג, וואָס דו האָסט געמאַכט: ער איז שרעקליך האָרט.

די פרוי (בעליידיגט): ווען איך האָב מיט דיר חתונה געהאַט, האָב איך זיך דיר נישט אָנגעגעבען אַלס קעכין, און אויב דיר געפּעלט נישט, קענסטו זיך אליין מאַכען מיטאָג.

שפעט אין דער נאַכט, ווען מאַן און ווייב זענען געשלאָפען, האָט ס'ווייב זיך אויפגעכאַפט און דער-הערט ווי איך הויז עפּענס זיך אַ גבא. האָט זי גע-נומען וועקען איהר מאַן:

— גיכער שטעה אויף, אַ גבא איז אין אַוועק הויז, געה פּערהאַלט איהם!

— ווען איך האָב מיט דיר חתונה געהאַט, האָב איך זיך נישט אָנגעגעבען אַלס פּאָליציאַנט, און דו קענסט אַליין געהן כאַפּען דעם גבא — האָט גע-ענטפערט דער מאַן און זיך רהיג איבערגעקעהרט אויפ'ן צווייטען זייט.

א פראנע אויף א פראנע

חיים: זעה, וואָס געהסטו עפעס אַזוי אַרום מיט די הענט אין דיינע קעשענעס?

זרח: — וואָס, וואָס? דו ווילסט, אַז איך זאָל לעגען מיין הענט אין דיינע קעשענעס?

אנאנטיס

איינער בעטראכט ביי אַנאַנטיס-קענענדלעך אַנאַלטען זיגער.

— יא, — זאָגט ער, — דער זיגער איז אַ שעהער, אַבער וואָס קומט דערפון אַרויס, אַז ער געהט שלעכט?

— וואָס רעדט איהר! — רעדט איהם איין דער אַנאַלטען-הענדלעך. — דאָס איז אַנאַלוסגע-צייכענטער זיגער, מען דאַרף זיך נאָר קענען אויף איהם, למשל, ווען דער ווייזער שטעהט אויף אַלבל פּינף און דער זיגער שלאָגט דאָן ניין, איז אַ סימן, אַז ס'איז דריי פערטעל עלף.

פון דער לינסער זייט

אימיצער קלאַפּט אין דער קיך-טיר, די באלע-באַסטע עפענט אויף און זעהט: עס שטעהט אַנ-אַרימאָן.

— געדייגט פרוי! — בעט ער מיט אַ רחמנות-טון — דער דאָקטאָר האָט מיר פּערשריבען די דאָ-זיגער רפואה און איך קאן זי נישט בענוצען.

— זאָל איך, אייך דערלאָנגען אַ לעפּעל און אַ גלאָז וואַסער? — פרעגט די פרוי.

— ניין, אויף דער פלאַט איז אָנגעשריבען „געהמען נאָכ'ן עסען“. איך וואָלט דעריבער גע-וואָלט עפעס איבערבייסען, כדי צו קאָנען געהמען די רפואה לויט'ן רעצעפט.

אזא בילד

ער: — דו האָסט פּערווייגטע אויגען, וואָס איז געשעהען?

זי: — איך ווין צוליב אַ בילד.

ער: — דאָס בילד שטעלט פאַר עפעס טיר-גרייכע?

זי: אַבער עס איז מיר געפאַלען אין קאָפּ אַריין.

א געפאָהר

מאַן (צו אַ יונגענמאַן): — מוטיגער מענטש, זאָס איהר נישט געדענקט וועגען דער געפאָהר, איך וועלכער איהר זענט געווען, ווען איהר האָט זיך אַריינגעוואָרען אין וואַסער צו רעטען מיין טאָכטער?

יונגענמאַן: — עס איז גאַרנישט געווען קיין געפאָהר, איך קען גוט שווימען און האָב שוין אַ מייב.

א ציגיינער

אַ ציגיינער האָט זיך אַמאָל פּערדונגען צו אַ צאָמער אַלס פּאַסטור. האָט איהם דער פּויער גע-געבען צו פּיטערען צעהן גענו. פאַרנאָכט האָט דער ציגיינער צוריקגעבראַכט די גענו צום בעל-הבית. צעהלס זי דער פאַרמער איבער — ערשט עס איז נישטא מעהר ווי ניין.

— דאָ איז דאָך נישט מעהר ווי ניין גענו! — רופט אויס דער פאַרמער מיט פערדרוס.

— נישט ניין, נאָר צעהן, — ענטפערט דער ציגיינער קאַלטבלוטיג.

— וואָס הייסט צעהן? — שרייט דער פאַרמער — צעהל איבער, וועסטו זעהען.

האָט דער ציגיינער איבערגעצעהלט און עס קומט ביי איהם אויס, אַז עס איז דאָ צעהן.

בקיצור, דער שרייט, אַז עס איז ניין, און דער — אַז עס איז צעהן.

איז געבליבען, מען זאָל רופען צעהן פּויערים און פאַרלעגען זיי, אַז זיי זאָלען זיך כאַפּען יעדער צו איין גאַנז, וועט מען זיך איבערצייגען וויפּיל גענו עס זענען דאָ אין דער אמת'ן.

האָט מען אַזוי געטון. מען האָט צוגליפּענדיגען צעהן פּויערים, יעדער איינער האָט געכאַפט אַ גאַנז און עס האָט זיך אַרויסגעוויזען, אַז איין פּויער איז געבליבען אַהן אַ גאַנז.

— ווער הייסט איהם זיין אַ שלים-מוזליק? — האָט דער ציגיינער קאַלטבלוטיג בעמערקט — ווען ער איילט זיך אַ ביסעל צו מיט'ן כאַפּען, וואָלט ער נישט געבליבען אַהן אַ גאַנז.

פון וואס לעבט די פאסט

אַ יונגעלעך האָט אַוועקגעשטעלט זיין פאַטער, אַ יידישען סוחר, פאַר אַ וויכטיגער פראגע:

„טאטע! פון וואס לעבט די פאסט? — איך זעה למשל קליפען א פאסט מארקע פאר פיינף און צוואנציג גראשען, גיט זי מיר אַ מאַרקע פאַר 25 גראשען במקום השוה.“

קויף איך אַ מאַרקע פאַר דרייסיג גראשען, גיט זי מיר פאַר דרייסיג גראשען, וואו פערדיינט זי? — אויב איך קויף אַ מאַרקע פאַר 25 גראשען אויב איך קויף אַ מאַרק פאַר 25 גראשען פאַר אַ בריק, וועגט דער בריק צוואנציג גראם.

נאָר וועגט דער אַ יעדער בריק 20 גראם. איצט פערשטעה! פון דעם דעפיציט לעבט די פאסט.

וואס זי האט מורא

אַ מידעלע איז אַריינגעפאַלען אין דער וויסעל און האָט זיך געטרינקען.

אַ יונגענמאַן איז אַריינגעשפּרונגען זי צו רא-טעווען — און ער האָט זי אַרויסגעראַטעוועט. ביים פּרעג איז געשטאנען די פערצווייפּעלטע מאמע און האָט יאָמערליך געשריגען.

ווען דער בחור האָט אַרויסגעבראַכט די טאָכ-טער פון וואַסער אַ לעבעדיגע האָט זיך די מאַמע געפרעגט און האָט דעם סוחר זעהר געדאנקט.

נאָר האָט זי צום בחור געזאָגט:

„עפעס האָט איהר פּערוויילט מיט מיין טאָכ-טער, אונטער'ן וואַסער גאָר לאַנג...“

אוי אוי אוי

זינגט ר' יודעל

זיך אַ לידעל:

אוי, אוי, אוי

אוי, אוי, אוי

אוי, אוי, אוי

אוי, אוי, אוי

אוי, אוי, אוי

אוי, אוי, אוי

אוי, אוי, אוי

אוי, אוי, אוי

אוי, אוי, אוי

אוי, אוי, אוי

אוי, אוי, אוי

אוי, אוי, אוי

אוי, אוי, אוי

אוי, אוי, אוי

אוי, אוי, אוי

אוי, אוי, אוי

אוי, אוי, אוי

אוי, אוי, אוי

אוי, אוי, אוי

אוי, אוי, אוי

אוי, אוי, אוי

אוי, אוי, אוי

אוי, אוי, אוי

אוי, אוי, אוי

אוי, אוי, אוי

אוי, אוי, אוי

אוי, אוי, אוי

אוי, אוי, אוי

אוי, אוי, אוי

אוי, אוי, אוי

אוי, אוי, אוי

אוי, אוי, אוי

אוי, אוי, אוי

איין אפגרינג

סענסאציאנעל-
עראמישער
ראמאן (9)

סענס-ציאנעל-
עראמישער
ראמאן

געזעצט אונטער א טונקלען לאמט, נישט ווייט פון דעם איינציגן קינד אי דעם גאנצן הויז, דאס קינד איז געווען א מידעל מיט א בלאסען פנים און האט געזעסען א גרויסערען הערינג, אן עפעס צו טרינקען, ער האט בעשטעלט א גלאז ביר, ער האט אבער דאס ביר נישט אנגעטרינקט, נאר ער האט אים געפאנגען צו שרייבען דעם ברוי, אבער צופיל ווער-טער זענען געקומען אין וויינע געדאנקען. ער האט געוואלט שרייבען שוועל און פיל, א-בער דאס טינט איז געווען געדיכט, קלעפיק, און די פערדער האט נישט געשריבען. ער האט דריי אדער פיר מאל זיך גענומען שרייבען און האט עס אלץ צוריסען, ער האט זיך אויסגעהויבען און האט געוואלט אוועקגעהן אן צו שרייבען, אבער ער האט דערהערט א גייעריגע שטיי, וועלכע פרעגט איהם: „איך זעה, אז איהר טרינקט נישט, מעג איך נעמען א וואס!“ ער האט א ניג געטון מיט דעם קאפ, דאס מידעל האט גע-כאפט דאס ביר און האט עס אויסגעטרינקען מיט איין און וואס, ווייל זי איז געווען פערשטאכט, און זי האט נאר געהאט געלד צו קויפן דעם הערינג, און עפעס צו נעמען אפגעזעצט איהרע ליפען. ער האט דאס צוגעזעהן, און ס'האט א ריהער געטון ווי הארץ. ער האט גענומען פיהלען מיטליד מיט דער מידעל און האט פלוצלונג פערשטאנען די לאגע פון א צארימער פרוי, ער האט זיך צוגעזעצט א איבערלייגען די זאך ערנסטער און מענטליכער. (פארטצאצונג קומט.)

נאכט אונטער ווין טיר, דאן דער שעהער גראווי-רער, די געפאלטע באקנאטען, טרומע, וואס פאר א שאנד עס איז צו לעפען מיט דער פרוי! א, ער געהט ארויסווארפען דעם גאנצען שמוץ פון ווין הויז, ער געהט אלץ איבעררייסען!

פלוצלונג האט ער בעמערקט, אז ער דרעהט זיך אלץ ארום אויף איין ארט, ער איז אוועק מיט'ן וועג א הויט, מיט א פעסטען בעשלוס ארויסצוטרין בען די פרוי פון ווין הויז, ארעפצווארפען זי פון אלע טרעפ גאר אן א דערקלערונג, ווייל און פער-און ווי סאפא פערדינט נישט קיין כבוד, ווען ער איז אבער געקומען צו ווין טיר, האט ער זיך א וויילע אפגעשטעלט, כדי די זאך בעסער צו בע-טראכטען. ער האט גענומען טראכטען, אויב דאס איז מעגליך: זי וועט דאך שטענען אויסער'ן טיר און וועט ארויסגעבען איהר גאנצען מענה לשון, מיט אלע שמוציגע רייד.

ער האט זיך איבערלייגט, צי ער זאל איהר שרייבען. די בעסטע זאך איז צו שרייבען צו איהר א ברוי און זעהן די גאנצע שטיכע מיט פינג שורות. ער איז ארוין אין א רעסטאראן, האט זיך

שוואנדען אויף אייניגע מאנאטען און איך האב פון איהר נישט געהערט, ביז איך האב זי געטראפן מיט דעם יונגען מאן, דאן האב איך צו מיר גע-זאגט: „מירן סאפא איז ווידער געכאפט.“

זשאן האט עס מער נישט געקענט הערען, ער האט געפיהלט, אז ער שטארבט פון דעם גיפט, וועלכע ער האט אריינגענומען, ווין קאפ האט איהם גענומען ווי-טון. ער האט געפיהלט, ווי וויינע שליו-פען וועלען צושפרינגען ווערען. ער איז פון דארטען אוועק. האט זיך געשלעפט איבער די גאסען, האט זיך געפלאנצט אונטער די פוהרען, און האט זיך אפגעשלאגען מיט יעדען, וואס ער האט זיך בע-געגענט.

וויין גאנצער געדאנק איז איצט געווען ווין געליבטע, ער האט זיך איצט גאר נישט געקענט פארשטעלען ווי אזוי יעדע האט געקענט לעבען א גאנצען יאהר מיט אדא בעשעפעניש ווי סאפא.

דאס גאנצע לעבען פון דער אויסגעלאסענער פרוי איז איצט געשטאנען פאר וויינע אויגען, איהר נישט צום מאדעל פאר קאדעל, איהר שטויט מיט דעם פאטע בארנער, און ווי שטעט א גאנצע

ווען גאסן איז געזעסען און האט זיך נישט גע-קאנט ריהרען פון ארט. עס האט איהם געשיינט, אז דאס ביר, וועלכען ער טרינקט איז פיל מיט א גיפט, וואס מאכט פריהרען אלע וויינע בלוטען.

ער האט געשוידערט, וויינע אויגען זענען גע-ווען פערצויגט ווי מיט א וואלדען, און איצט האט ער געהערט ווי דער-שאלטע האט גערעדט און אריינגעזאגט ווין גיפט אין ביר.

ווי שרעקליך זענען די ראמאנטען! — האט דער-שאלטע געזאגט. — שטעלט איך נאר פאר: צוויי מענטשען לעבען צוזאמען גאנץ פריינדיק און ליבליך, ווי האבען איינע די אנדערע דערזעהלט אלע ווערען געהימנישען און האבען איינע די אנדערע פערטויט וויינע לעבענס, ווי ווערען פער-אייניקט מיט ליב און לעבען, אזוי ווי מען וואלט ווי אויסגעטען פון איין פארם. דאן ווערען זיי פלוצ-לונג צוריסען און שידען זיך. ווי אזוי קענען זיי דאס טון? ווי אזוי קענען זיי דאס בעשליסען? איך וואלט דאס קיינמאל נישט געקענט טון?...

ווי אפילו ווען זי וואלט מיר בעטריגען, בעליי-דיגט, אויסגעלאכט, דאך ווען זי וואלט מיר בעטען איך זאל זי נישט פערלאזען, וואלט איך זי נישט פערלאזט, וואלט איך זי נישט געקענט פערטרייבען. דאס איז ד'סבה, פארוואס איך פערבינד זיך נישט מיט א פרוי לענגער, ווי אויף עטליכע שעה. א גאנ-צען טאג וואלט איך מיט קיינער נישט געפליבען, סידען איך וואלט זי געהייראט.

— דאס איז נאר געזאגט. — האט קאדעל אויס-גערופען. — עס זענען דא פרויען, וועלכע מען קען נישט אפערטלינגען מיט איין נאכט, סאפא איז איי-נע פון זיי.

און איך האב מיט איהר קיין לאנגע מחזקות נישט געמאכט. — האט דער-שאלטע געלאכט און האט גאר נישט בעמערקט, ווי ווען ווערט בלאס און געפינט זיך דערפון בעליידיגט.

— דאן ווייט איהר נישט נאר איהר געשמאק, — האט קאדעל דערקלערט. — אז איז א פרוי, וואס קלעפט זיך צו דעם, וואס זי ליבט, זי האט ליב צו פיהרען א הויז, אבער זי וועט נישט אין דעם קיין גליק. זי האט עס געפרובט מיט דעווען, און ער איז געשטארבען, זי איז איבערגעגאנגען צו עזאנא. און ער האט געהייראט. נאך דעם איז גע-קומען דער שיינער גראוויער, און איהר ווייטט דאך ווין ביטערען סוף.

וואס? — האט זשאן געפרעגט און האט אוועקגעשטעלט ווין גלאז, ווייל דער ראמאן פון דעם גראוויער האט צוריק מיט אייניגע יאהר אויסגערעדט פארוין.

— דער גראוויער איז געווען א גרויסער ארי-מאן און איינגאנצען משוגע פאר דער מידעל, אויס מורא, זי זאל איהם נישט אוועקווארפען, האט ער געפאלט געלד, כדי זי זאל לעבען אין לוקסוס. מען האט איהם געכאפט און ארעסטירט צוזאמען מיט איהר. ער האט געקראנען צוויי יאהר, זי בלויז זעקס מאנאטען, ווייל איהר אמשולד איז בעוויזען געווארען. איהר האט איהר געדארפט ווען, ווי שוין זי האט אויסגעזעהן אין די טורמע-קליידער, און ווי געטויט זי איז געבליבען איהר געליבטען ביז דער לעצטער מינוט. גאנץ פארוין האט געשטורעמט מיט איהר ענטפער דעם ריכטער און מיט דער סצענע ווען זי האט זיך געווארפען דורך די וועגן. האט איהר געקראנען איהר געליבטען און האט אויסגעריפען: „זיי נישט אומעטיק, מירן טייע-רער! די גוטע צייטען וועלען צוריקקומען, און מיר וועלען זיך נאך ליבען, ווי פריהער.“ זינט דאן איז זי אריינגעפאלן אין דער לעטיקער געזעלשאפט, און האט גענומען ליבהאבער אויפן מאנאט און אויף דער וואך, אבער זי האט געזוכט אויסצווייכען קיינסטלעך. זי האט פאר זי מורא, איך גלייב אז איך בין דער איינציגער קיינסטלעך, וועלכען זי האט נישט געוויינט. זי פלעגט אריינקומען און רויכערען א סיגארעטע אין מירן צימער, ענדליך איז זי פער-א-מברעז געווען א גוטע, בעזונדערס

ווי לעבען די 100,000 יודען אין לעטלאנד

(א געשרעד מיט'ן לעטלאנדישען אמבאסאדאר אין פאריז)

נישט געקענט די שפראך, אבער איצט קענען זיי זי און רעדען זי.

דער יודישער האנדל

— מען זאגט, הער מיניסטער, אז די יודען אין לעטלאנד זענען אין ווירטשאפטליכען לעבען אינאויסער, אז עס עקזיסטירט א מין עקאנאמישער געטא. די יודען האנדלען צווישען זיך און זענען ארויסגעשטויסען פון דעם אלגעמינעם ווירטשאפט-ליכען לעבען פון לאנד. איז עס אלץ אמת?

— עס איז נישט אזוי. יודען פערנעמען אין מסחר פון לאנד א בייבולדיגען ארט. אין אלע צוויי-גען פון האנדל און אינדוסטריע, נעהט למשל תאלין, דער גאנצער האנדל מיט האלץ געפינט זיך כמעט אין יודישע הענד. און קיין בעשרעקונג-גען זענען דא נישטא. ווייזער ראלע איז בעדייטענד אויך אין אנדערע צווייגען.

בכלל דארף מען זאגען, אז די בעדייטונג פון די יודען אין עקאנאמישען לעבען פון לאנד איז פאר די לעצטע פינף יאהר שטארק געוואקסען און וואקסט נאך כסדר. אויפן ערשטן ארט געהערן די אלט געזעצטע לעטישע יודען, וועלכע זענען עקאנאמיש א געוועזענער און אויסגעלאסענער עלעמענט. די אנגעפארהרענע האבען זיך פון אנהייב אן א לא געטון אין ספעקולאציעס. אנדערע פון זיי האבען אויפגעטון גאר גרויסע רויזע געשעפטען. אבער דאס אלץ איז געווען נישט גענוג סאליד און האט סוף כל סוף געפלאצט, און אונזערע אייגענפארענע יודען בעקלאנגען זיך אפסטאל אויף די „פרעמדע“, אז זיי האבען גע'שטערט' די רעפוטאציע פון דעם יודישען מסחר אין אויסלאנד. צום גליק פערלירען זיי, די דאזיגע אומגעוונדטע עלעמענטען ווייזער בעדייטונג און די לאגע ווערט נאכמאל.

האפנונג אויף בעסערע צייטען...

— צי איז דא א האפנונג, הער מיניסטער, אז עס וועט אפמאל קומען אין לעטלאנד א צייט פון אפאקטישער אמתער גלייכפערטע-ייט, אז אזוי, ווי איהר וועט עס דא אין פראנקרייך? ווען א יוד וועט דארט זיין א מיטגליד פון דער רעגירונג, א (ווייטער זעה 12-טע זייט).

מען, פון וואנען זאל זיך נעהמען אנטיסעמיטיזם? און ד'ר שומאנס דערזעהט מיר א'אינאטער-ע-סאנטע געשיכטע, ווי אזוי ער איז דעם זומער גע-פאהרען אין א'אויסאבוס פון איין שטעטל אין א'אנאדער. איהם איז אויסגעקומען צו ווייזען צו-זאמען מיט'ן שאפער, א געוועזענער יונג, א „יונג מיט ביינער“, האט ער מיט איהם געשמועסט דעם גאנצען וועג און ערשט צום סוף דערווייט ער זיך, אז דער שאפער איז א יוד. בשום אופן נישט געווען צו דערקענען.

„פרעמדע“

— גאנץ קריג איז אין לעטלאנד, הויפטוועכליך אין די שטעט אויסגעוואקסען א קליינער אנטיסעמ-יטיזם. די סיבה דערפון איז אפאלגענדע: אין לעטלאנד האבען זיך גאנץ קריג בעווי-זען א סך יודען פון רוסישער און ליטווישער אפ-טיילונג. טיילווייז צוליב די קריגס - רדיפות, טיילווייז צוליב דעם, וואס לעטלאנד האט בעק-מען איהרע לאטנאלישע פראווינצן (אייניגע גע-גענער פון דער אמאליגער וויטענבעקער גובער-ניע). אס ד'דאזיגע אנגעפארהרענע יודען אונטער-שיידען זיך ווער שטארק פון אונזערע אלטגעזעצטע בע לעטישע יודען. דאס זענען דאס, וואס מען רופט אן „אסטוידען“. זיי זענען טאקע לעטישע בירגער, אבער זיי האבען אריינגעטראגען א פרעמד-דען פאר אונז גייסט, א דיטאנאנט, און אויב ביז'ן יאהר 1924 זענען אין לעטלאנד געווען געוויסע ריי-פונגען מיט יודען, איז עס א דאנק אט די דא-זיגע פרעמדע, א טייל פון זיי האבען נאך ער הויט ווייזער פונגהיים, ווייזער פסיכאלאגיע. מען רעדט למשל, רוישי, אבער מיט שפרידענדיג מיט פערסט-געשטעלט ווערען, אז דער גרעסטער טייל פאסט זיך צו וואס ווייטער אלץ מער צו די גייט בעדיי-נגען און דערנעהנטערט זיך צום אלטען יודישען עלעמענט פון לאנד.

אין אלגעמיין קען מען זאגען, אז פון אלע מינדערהייטען אין לאנד, האט בלויז די יודישע געמאכט אנערקענטע אנשטערונגען, כדי צו בע-קענען זיך מיט דער לעטישער שפראך און קולטור. יודישען און אפילו רוסען האבען תמיד געקענט לעטיש, אבער נישט גערעדט. די יודען האבען

א בעקאנטער יודישער שריפטשטעלער האט מיר מיט א פאר וואכען צוריק געזאגט: — עס איז א מלל, אז א לאנד, פון וועלכען מען הערט וועלען שרייבען אין די צייטונגען, מוז דארט לעבען זיך נישט שלעכט. הערט איהר עפעס אפ שרייבען וועגען נארוועגיע, טשע-כיען א.א.וו. א סימן, אז די יודען זענען דארט נישט ווער שטארק גע'ווייזט'.

אס דאס האב איך זיך געטראכט געהענדיג צום אמבאסאדאר פון דער לעטישער רעפובליק אין פאריז, לעטלאנד איז איינע פון די רח-היגסטע באלישע מלוכות, אויב נישט די סאמע רהיגע.

אפסטמאל פרעגט מען זאגאר: וואו איז עס לעטלאנד? קאנווא? א פנים, אז פון קיין גרויסע דאגות ווייזען זיך דארט נישט די לעטען. אבער פארט זענען דאך אין דער דאזיגער מלוכה פערהאן קנאפ הונדערט טויזענד יודען. ווי לעבען זיי דארט? שוין-דעם איז ווי דארט אזוי גוט? ווייזען!

און דער אמבאסאדאר פון לעטלאנד איז פא-ריו (ער איז אויך אמבאסאדאר אין שפאניען, פארטיגאל און בייס וואטיקאן) ד'ר ו. שומאנס רעדט ווער גערן וועגען די אלע פראגען.

איז פערהאן אנטיסעמיטיזם?

— אנטיסעמיטיזם בייט לעטישען פאלק? (דער מיניסטער שמיכעלט). נו, זאגט אללין, איהר קענט דאך די לעטען. איך בין אללין פון קורלאנד (דער צפון-טייל פון לעטלאנד) פון דאבלען און קען איך פערזיכערען, אז אין קורלאנד איז קיין א-ר טיטעמיטיזם נישטא, דאס הייסט, נישטא קיין וואר-לען. דער קורלאנדישער יוד לעבט צוזאמען מיט אונזער פאלק עטליכע הונדערטער יאהרען. מען האט זיך צוזאמענגעלעבט. אט זענען למשל, פער-האן אין די דראמעס פון אונזער נאציאנאלען דיכ-טער בלאזומאן אויסגעמאלט ווייזען טיפען, אמת, אביסעל קאמישע, אבער מיט וויפיל סימאטע-און ווארימקייט. אט דאס איז דער גייסט פון פאלק, און פארוואס זאל זיין דארט אנטיסעמיטיזם? דער קור-לענדישער יוד איז א בלאנדער, מיט בלויז אויגען, א הויכער, א געווענליכער פויער-טייט. ער רעדט אזוי ווי דאס פאלק. ער לעבט און ארבייט צוזא-מ

דאס לעבען פון א יודישער אמטריסע

נאר ממש זולל וסובחיט זענען געווען די יודען פון לאנד אויף יודיש טעאטער. זיי פלעגן זיין ווער שווערע אויף עפעס נישט וואס זיך דער דראמא-און הן אין דער אפערעטע. אזוי האב איך דא דורכגעשפילט דעם גאנצן עפערטאג. קיינע ניי-עפעסען זענען אבער מער נישט געווען און מיר האבען זיך גלייך איבערגעווארפען צו די דאמאל-טיקע נייע אפערעטען, דאס פינטלע יוד' און „דאס יודישע הארץ“. אין ביידע אפערעטען זענען געווען, די אזוי צו זאגען, דראמאטישע ראלען, וועלכע איך האב געשפילט. אויף דערפאלג האב איך זיך נישט געהאט צו בעקלאנגען, אבער די אפאלידיס-טען און רע-צענזיעס האבען נישט געקאנט שטילען די בענק-שאפט צו מירן פאמיליע אין אמעריקע. וואס האט זיך אין מיר שפאלאקערט. און ווער ווייסט אס וואלט נישט ווידען אלץ אוועקגעווארפען און צו-ריקגעפארהען קיין אמעריקע צו מיין ווען נישט א נייער קרייז פון בעקאנטע און וועלכען איך בין אריין.

און דער דאזיגער קרייז האט געפונען א מיסעל צו שטילען מירן בעקשאפט — קאריסען האט גע-הייסען דאס מיסעל. (המשך קומט)

דעוועהלט פון דער בעריהמטער שוישפילערין עמיליע אדלער

געשריבען ספעציעל פאר'ן „נייעם פארשט" פון זלמן זיכער צו ווייג

איך האב זיך דערווייל דא צוזאמען מיט יוליוסן אגנאזשירט צו טשארלס גאטאנטאן איי שיקאגא און יוליוס ווידער האט דארט ביי אנדערענען אין לאנד זיך אגנאזשירט מיט מיר. און צווישען אונז ביידע האט זיך אנגעווייזען א זיסקוויטע ווער צו וועמען זאל קומען. איך האב מיין מלך כער-ווארפען מיט ברוי און טעלעגראמען צו קומען אין אמעריקע און ער מ'ך, דאסוועלכע, צו קומען אין לאנד, געוויינט האט ער, איך האב זיך אפגעזאגט פון אגנאזשירט און בין געפאהרען קיין לאנד. אין בין ווידער געקומען אין דער שטאט, וואו כ'האב געשטעלט מיין ערשטע טיט אויף דער בינע. אבער וואס פארע אונטערשיד! — דא-מאלט א'אונגעקענטע מידעל, א כאריסטיקע, מיט וועלכער קיינער רעכענט זיך נישט. היינט — א'ערשטע דראמאטישע שוישפילערין, וועלכע ארבייט טיט ווערט ספעציעל גרויס אגנאזשירט און מיט וועמען מווינעטער פון טעאטער-פובליקום אינטער-סירען זיך.

דאס לאדער טעאטער-פובליקום! עס פלעגט דאך עסען טעאטער און נישט עסען גלאט אזוי.

האבען מיר ביידע זיך ווער גוט געהאלטען. אסתר רחל איז בטבע נישט געווען קיין בעל-קנאה און אויף איהר אויסקומעניש וואלט זי געלאזט א סך אנדערע אקטריסעס שפילען, איהרע ראלען, אבער דערויף האט אכטונג געגעבען איהר מאן, אברהם יצחק. ער אללין איז געווען א שוואכער אקטיאָר און ער האט פערשטאנען, אז ווין „גוטער קארט“ איז זיין פרוי. ער האט שוין דאמאלט גע-האט אפערקאנער בעגריפען. ער האט געוואלט וואס עס הייסט אפועלכעס א „טאטא“ און וואס עס בעדייט „פאבליסיטי“, ער האט דעריבער נישט דער-לאזט קיינעם שפילען ווין ווייבס ראלען און האט אכטונג געגעבען, אז מען זאל וואס אפטרער רעדען און שרייבען וועגען איהרע ראלען. ער איז געווען א אפטרער גאט און די רעדאקציעס און אייגנמאל, ווען ער האט זיך דערוואוסט, אז מען שרייבט שלעכטע רעצענזיעס אויף ווין פרוי, האט ער אפילו צווארפען דעם זאך אין זעכערן פון א צייטונג.

אסתר רחל איז געווען דער געגענזאץ פון איהם. צו אלע זיך פעהרעלעכע העכסט קאלעריאל, אבער פריינט האט זי געהאט נאר אויסגעוועהלטע.

בנוגע אסתר רחל קאמיניקי האלט איך, אז אייגענטליך האב איך גארדיר-רעפערטאזש, ווירן וועלכען זי האט זיך דערווארפען איהר נאמען, גאר געפאסט „בערטא“ און „דער אומבעקאנטער“, „מירעלע אסתר“, „ראווי“, „זי שבעה“, דאס זענען אלץ געווען ראלען אין וועלכע עס האט זיך נישט געפאדערט קיין עלעגאנץ און פארוי-האפטעס. דערפאר האב איך זי שטענדיג געהאלטען נישט פאסיק און צוועלכע ראלען ווי „סאפא“, „עטיע“, „אסתרע“, „די שחיטה“, אבער זי האט זיך ווער שוועל דערווארפען א גרויסען נאמען און דער פארוואס זי וועגן א גרויסערע קאריסער איהר אימענטס געזאנגען פאראויס. דערצו האט זי זיך ווער אפגעגעבען דער בינע, זי האט שטענדיג גוט געקענט און פערשטאנען די ראלען, וועלכע זי האט געשפילט, צו די ראלען אין וועלכע זי איז גוט און פאסיק געווען, האלט איך, אויך, „מעדעא“, ווייל זי איז בטבע געווען א הארטיקער, פערסטער מענטש. איך דענק קיינמאל נישט, אז זי זאל אהר-בער, א זיין אויף דער בינע, ווען עס איז אהר-געוויינט. דאס האט נישט פאסירט אפילו דאמאלס ווען זי האט פערלירען א קינד, וואס האט מ'איהר געהערט צו די נישט-אויסגעוועהלעכע גע-שעהנדישען.

א מברעז געווען א גוטע, בעזונדערס

היינט ערעפנונג

פון נייעם לאקאל

פון

קאנסום

ביי דער „ווידעווער מאנופאקטור“

54 ראקיטישניער 54

צופאהר מיט די טראמוויען נומער 10 און 16

ווי לעבען די 100,000 יודען אין לעמבערג

(ענדע פון דער 11-טער זייט)

בעאמסער, א ריכטער א. א. וו. און ווען קען עס קומען?
— איין מיין, אז דאס איז מעגליך, ווען די יודען וואלען ווערען אַזוי אַסימילירט, אַז ווי יענער שאַפער, וועגען וועלכען איך האָב אייך דערנענטערט, אַז ווי וואָלען רעדען און דענקען אַזוי ווי אונז — פרעגט. אַזב ווען ווי אַפילו ביים היינטיגען טאָג נישט אַרױסגעשטױטען פון אומעטום, ווי מען מיינט עס. מיר האָבען אייניגע יודישע געלעהרטע אין אונזער אוניווערזיטעט. פראפעסאר מינץ למשל, איינער פון די אַנגעזעהענסטע יוריסטען אין לעמבערג, געוועזענער קאַבינעט-מיטגליד. דאָ בישט לאַנג האָט ער גענומען אַנטייל אין אַ וויכטיגער קאָמיטע איבערצוקוקען דעם געזעץ-קאָדעקס און צו פאַסען איהם צו די נייע בעדינגונגען פון דער לעטישער רעפובליק.

עס זענען פערהאן אויך אייניגע יודען — ריכטער, פערהאן בעאמסער אין פינאנץ-מיניסטעריום, פערהאן אין אונזער דיפלאמאטישען רעסאר, שוין אַבעררעדט פון דער ראלע פון די יודישע סייס דער-פוטאטען אין פאליטישען לעבען פון לאַנד. אייך איז דאָן בעקאנט דער פאל, ווען דער ראַבינער גוראק איז בעאויפטראַגט געוואָרען בעת אַ קאַבינעט קרויזס צו שאַפן אַ נייעם קאַבינעט. דאָס איז אַ פאל, וואָס האָט נישט קיין פרעזעדענטען אין אַנדערע מלכות. גוראק האָט דעמאָלט טאקע געשאַפן דעם קאַבינעט, נישט וועלענדיג אליין אַריינגעהן אין איהם צוליב געוויסע טעמים. אָבער דער פאַקט בלייבט און רעדט פאַר זיך, און דאָס פאַלק נעמט אויף אַזעלכע פאַקט-טען ווי אַ גאַנץ געמאַלט ערשיינונג. אַט, למשל, בעטייליגט זיך דעפוטאט רובין אין אַ אַפּיציאלער צערעמאָניע צוזאַמען מיט'ן מלכה-פרעזידענט און מיט די מיניסטארען, און די פרעסע קאָממענטירט עס אַזוי שום אַנטיסעמיטישען בייגעשאַמק. און דאָס שוין אליין נישט קיין בעוויו, אַז דער אַנטיסעמיטיזם איז לעטלאַנד איז נישט אַזוי געפעהרליך און אַז די 95,700 יודען, וואָס לעבען נאָרעווען די 2 מיליאָן לעטען האָבען זיך נישט אויף וואָס צו בעקלאַגען. דאָס אַפּיציאלע געשפּרעך איז פערענדיגט. מיר רעדען נאָך אַביסעל וועגען אייניגע געמיינזאמע בעקאנטע פון ריגא. אָבער דער סעלעקטאָן און דער סעקרעטאַר פון דער אַמבאַסאַדע דערמאָנען אונז, אַז עס איז נישט קיין צייט פאַר נעמיטליכע שמועסען און אייך געזעגען זיך.

א. שטערנ

די לאדזער יודישע באנדיטען וועלכע מען האט די טעג געכאפט אין לעמבערג

שפילט און פון וואָנען צו נעהמען געלד צו פער-שפילען איז נישט געווען, האָט מענדעלע געזוכט ווי אַזוי צו פערדינען געלד. אויף דעם מאַמענט האָבען „לאָזונג“ מיט „טרושיק“ געוואָרט, ווי האָ-בען איהם שוין נישט געזשאַלעוועט קיין געשעפטען ווי מ'קען פערדינען און אַזוי-אָרום איהם געמאכט אָפּהענגיג אינגאנצען פון זייער ווילען.

דערווייל איז „טרושיק“ אַוועקגעפאָהרען אין ווין געבורטס-שטאָט לעמבערג. דאָרט האָט ער צו-זאַמען מיט עטליכע דאָרטיגע העלדען ווי „טעסקע פיש“ און אַנדערע גערינדעט אַ קליינע אָרגאַניזאַציע וועלכע האָט געדאַרפט אָנהויבען צו מאַכען „כאָגעשעפטען“ (איבערשלאָגען) צו דעם צוועק האָט ער שוין געהאַט אויפ'ן אויג מענדעלען, וועלכען ער האָט שוין געוואָלט אָרעפּערענען קיין לעמבערג. ווען „טרושיק“ האָט געהאַט צוזאַמען מיט יאָשקע פיש אויסגעאַרבייט עטליכע פלענער פון אָנפאַלען אין לעמבערג, איז ער אַוועקגעפאָהרען צוריק קיין לאָדז, כדי מיטצונעהמען מענדעלען און נאָך עס-ליכע מענשלעך, וואָס וואָלען איהם ביייהילפּיג ווין אין דער אַרבייט. מענדעלע האָט זיך לאַנג געראָג-געלט מיט „טרושיק“, ער האָט נישט געוואָלט פאָהרען קיין לעמבערג, און מוחל געווען אַלע גלי-בער צופיל איז מענדעלע שוין געווען אין „טרו-שיקס“ האַנד און צופיל איז ער איהם שולדיג געווען געלד, אַז ער וואָל איהם קענען שיקען צו אַלע שוואַרצע יאָהר. מענדעלע האָט געמוזט פאָה-רען קיין לעמבערג, אָבער אַלץ מיט דעם בעסטען ווילען, אַז ער וועט זיך נאָך אַרױסדערהען פון דעם

צוליב דער דאָזיגער פערצווייפלטער לאַגע אין וועלכער מענדעלע איז אַריינגעפאַלען האָט שוין נישט געקענט ווין קיין ריד, אַז ער וואָל צוריק ווע-רען אַ מענטש מיט לייטען גלייך, ער האָט שוין די געזעלשאַפט פון דער אונטערוועלט נישט פערלאָזען און האָט מיטגעמאַכט זייער גאַנץ אַרט לעבען. הגם אין קיין „געשעפטען“ האָט ער זיך נישט געלאָזען אַריינציהען, „טרושיק“ און „לאָזונג“ האָבען אָבער בעסער געקענט די פּסיכאָלאָגיע פון דעם מין שוואַ-כע מענשלעך. וועלכע מווען סוף-בל-סוף אַריינ-פאַלען אין דער נעץ וואָס איז פאַר ווי פערשפרייט געוואָרען. קיין אויסלאַנד האָבען ווי מענדעלען שוין נישט געלאָזען פאָהרען, דאָהערנדיג מיט די טרוי-ריגסטע פּאָלען. און דאָ אויפ'ן אָרט האָבען זיי איהם כסדר אונטערגערוקט אַזעלכע ענינים ביי וועל-כע ער וואָל זיך קאָמפּראַמיטירען כדי צו „פאַ-טעריאל פאַר שפּעטערדיגען שאַנטאַזש. פאַרוואָס איז עפּעס די חברה-לייט דוקא געווען געלעגען אַריינ-צוציהען מענדעלען איז אַ פּראָגע פאַר זיך, עס זענען נויטיג אַזעלכע מענטשן, וועלכע האָבען נישט זייער אייגענעם ווילען, וועלכע פאַלען שטענדיג אונטער'ן איינפלוס פון אַנדערע, מיט וועלכע מ'קען מאַכען וואָס מ'ויל און אַויסנוצען צו יעדער געלעגענהייט. און מענדעלע איז אַלץ מעהר געפאַלען און געפאַלען, ער האָט אָנגעהויבען צו שפילען אין קאָרטען וואָס איז געווען זיין מאָניע, מענדעלע האָט כסדר פער-

נאכמיטאג-חדר

פאַר קינדער, וואָס לעיען אין פאַוועשענע שולען
פון י.ד. ראזענפעלד
פלאץ וואלאנאשמי (נייז שטאָם) 6
מעלדעט, דאָס עס ווערען אָנגענומען קינדער פון יעדע עלטער צו לערנען אַלע למדי קודש, עברית, חומש, רש"י, תנ"ך, משניות, גמרא, העברעאיש און יודיש.
איינשרייבען פון נייע תלמידים פון 4-7 אָווענער. נאָדענס דעם אַדרעס: נייע שטאָדט 6, אַווער אַפּיצינע, רעכטס, 2-טער שטאָק.

Godz. 20.15
DZIS w RADJO
S. PROKOFJEW (fortep.)
G. Fitelberg
(Dyrekcja)

פערץ-ווארען
קען מען קויפן אַמביליגסטען אין אויף די בעקוועמסטע בעדינגונגען
נאך ביי דער לאנגיעהריגער פירמע
L. B. FEFER, Wschodnia 42 Tel. 178-04
בעמערקונג: די קירשנער-ווערקשטעל געפינט זיך אויפ'ן אָרט די אַרבייט ווערט אויסגעפירט פונקטליך און ריכטיג.

מלא אנג-פילם-טעאטער
„MIMOZA“
 ul. Kilińskiego 178.
 היינט גרויסע פרעמיערע!
 פון דעם גרויסען קלאנגפילם
„האדזשי מוראט“
Iwan Mozzuchin
 אין דער הויפטראלע. — אין דעם אויפגען בילד געהאט אטייל
 א גרויסער קינסטלער-באר.
 קינאליד: „נח'ם תב'ה" קינאליד:
 אנהויב 7 30, 9.15, שבת, וואסאג איי יום טוב 3.30 נים

50.000.000

PAR

NOIZONYCH
w EUROPIE
JEST GWARANCJA
ICH DOBROCI

РЕЗИНОТРУСТ

ירושלם = ווערקשטעל
M. FARBER
 פיעטריקאווער 27 קווער אפיציע, 1. שט.
 נעמט אן אלעזאס קירושנער-ארבייטען מיט די
 נייעסע מאדעלע אין צו צונעגנדיכע פרייזען.
 פערזענלעכע פערזענלעכע
 פערזענלעכע פערזענלעכע

איד פערקויף אמביליגסטען
 פערקויף טעקע קאנץ ROYAL שרייב-מאשינען
 PORTABLE UNDERWOOD
 REMINGTON
 העברעאיש
 Remington, Royal, Underwood
 פערקויף-מאשינען: Facit, Bruroughs, Monrol, Odhner

ADOLF GOLDBERG
 72 PIOTRKOWSKA 72
 (Grand-Hote) Telefon 137-54.
 ביזא-מאשינען-לעזעס און ספציעלער ווערקשטעל פאר
 שרייב- און רעכענ-מאשינען, נאציאנאל-קאסעס א.א.וו.

INHALATORY sprawdzone
specjalnie
model paryski
poleca
APTEKA J. CYMERA W ŁODZI
WÓLCZAŃSKA 37, róg 6-go Sierpnia, tel. 139-47.

ערשטע לאדער פאבריק פון
 לייסטען און אוואל-ראהמען צו בילדער און שפיגלען
E. Szmude i S-ka
 w ŁODZI, ul. WÓLCZANSKA 109
 מיר עמטעלען פון אייגענער אויטארייטונג די נייסטע מוסטער
 פארט לייסטען און אוואל-ראהמען דעטייל

SKŁAD MATER. APTECZNYCH
„PERFUMERJA“
Gustaw Rosentreter
 11 Listopada 54, tel. 165-54
 róg Żeromskiego

שפירוואמקייט פאר אלע סוחרים
פון דער באוואומעסטה געגענד!
צו וואס זאלט איהן שיקען מ'נשען אפצושטעהן
שעה'ן לאנג אויף דער פאסט מיט פאקסט
פון עס ווערט עלעדייט. שפאָרט איך איין
צייט, בעלד אין אויסרעגן: אין שיקט עס אריין
צו מיר וועט עס פאר א גאנץ קליינע פערגייט.
גוט: שטעל און רעיעל וועקט ש'סט.
עקשעדריציע באמבערג
באוואומעסטה 4.

דר ראט-צוימען
 נאכאנאמען, נאכגען, געלעזער-
 ט, ראביין- מועדען אין אלע סט-
 טען ע-פאקט צו בינגע ריון
RUDOLF JUNG
 Łódź, Wólczańska 151, telefon 128-97

פרישער
מראז
אין אָנקאָמען
אין דער אשטיק פון
S. Hamburg I S-ki
Łódź, Główna 50, tel. 2 8-61

לעטשניצע געוועזענע 17
מעלעפ. 116-33

דיז נאָרשמיין-פּאַראַק אוינגען קראַנק. 2-1 נאָכט.
 דיז יאָסמאַן נערווען-קראַנקשאַפּט. 12-11 נאָכט.
 דיז מ. קאָנשאַר פּיראָג 4/ 5, 1, יום 2-1
 די פּאַפּיערני אָפּשניידן פּרוּויל-קראַנק.
 11-1 נאָכט.
 דיז ראָמאַנאָבס אַוירען, וואָיאַגן האָ קראַנקשאַפּט.
 10 1/2 - 3-2 און 7-6 נאָכט.
 דיז ראָטנענדיגן נערווען-קראַנקשאַפּט. 12-11, 4-5 נאָכט.
 דיז הויזשעלער קענען און הויס קראַנק. 2 1 נאָכט.
 דיז הויזשעלער אַינגעל. קראַנקשאַפּט. 12-11, 7-6 נאָכט.
 א. ראָדאָנאָו שטאָק צאהל-אָרעס 7-6 נאָכט.
 דיז שטאָפּלזל די נאָכטען-אָנגענום 12-11, 6-4 נאָכט.
 דיז עטראָל-אָנשט מאָדעלעס מענטשן-געלעידען 2-1 יאָר.

הלא חכמה תכרא
ותבינה תתו כולה
אם תקה אמרי ומצותי תצפו אתך
אז תשכן בית ושטנך כי הלך בתום
יך בטה מעקש דוביו ודע
מביקר דעם ואלסם באר קוסמן און פיורא
פון ד. מאנעלא
וואס איז אדערנערטראגע צו צווארעו פון
צווייטע הוף אויף צווייטע הוף
פיעמרי-אונע 17, ליוק אינעם
פאטער, טעל. 124-95
וואס איז געווען ווייטער ערלערט פונקט
טיק און געווען געפאסט צווייטע פונקט
פארטויג פארטויג: צווייטע פונקט, קארטע,
הידראווע, אפערעציעס, אדוואנטיזם,
קלוינעס, זאג וויפערטשונגס אויף אלע
שטעט און פאליטע, וועטן דורות אין
אונזערן ראייזמאטע, ווי אויך איבער-
זעט גאנץ אין אלע שטאטן.
בעל: קלוינעס און אפערעציעס פארטויג-
רעכט פון ערלערט. כשך 24 שעה
מיט כשטונג ד. מאנעלא
פיעמרי-אונע 17, ליוק
פארטויג פארטויג: צווייטע פונקט, קארטע,
הידראווע, אפערעציעס, אדוואנטיזם,
קלוינעס, זאג וויפערטשונגס אויף אלע
שטעט און פאליטע, וועטן דורות אין
אונזערן ראייזמאטע, ווי אויך איבער-
זעט גאנץ אין אלע שטאטן.

וו. י. ז. א.
 ערשטענס פון דעם 1=מען דעצעמבער
פארעפער-קורסען
 (לויט'ן מוסטער פון די קורסען פון "תרבות")
 אנגעלערונען ביזן 25=טען נאוועמבער.
 אנפארשטעלעט ערלייט אין איינשרייבונגען דעמט
 און דער סקריטאריאט פון וו. י. ז. א. שטענדיג.
 וויסנשאפט 26 סטובליק פון 5-10 אקטאבער.
 9536

קי-א-טעאטער
ZACHETA
 26 זגערזשער 26
 היינט און פאלג. טעג!
 מנכטין מייסעזשעווערס, וואס איבע שטייט גלע
 ביז איינציג מילמען א. נ.
די זינד פון די פאטערס
 אין דער הויט טראַלע דער גר סאטמר טרעניק פֿון דער וועלט
 אין זיין סאטמר קיטצאני, וואס איבערשטייט
 דעם „איבריגען מענטש“
EMIL JANNINGS
 מעכטיגע דרומע, וואס איינזאצירט דעם גורל פון א דייטשען
 צעמיקאנט אין אמעריקע. „די זינד פון די פאטערס“ אין
 דער פילם. וואס איז אַפֿירקענט געוואָרע פֿון דער גאנצער וועלט.
 פרעסע גלע דער בעסטער פאר אלע צייטען.
 פערשטארקטער אַקצעסער אינטער לייטונג פון ה' סטעיפֿאָנסקי.
 אנהייב אין גאנץ. טעג 4 נאכמיטאג. שבת אין זונטא: 12 פרייטאג.

[illegible][illegible]

Dr. BERGHOF Arzt.

נייעם!!

„SREBROL“

פליסיגקייט צו זילבערן

בילדעט אַ שויכט וויינעם זילבער דורך געוועהנע כּון אַנרייכען
פּריוו און אַ פּיאנע 2 זיל. צובעקומען מיין אפּצייקן און סקאַ. אפּצעטע.

בעהאנטמאכונג.
נאך א יעהריגער פראקטיק ביים פארווערטס-מיסטער ה'דעניס אין ווארשע
ביז איך צוריקגעקומען נאך לאדז
און נעמט אן אין פארווערטס-מיסטער ה'דעניס
M. PILICHOWSKI CEGIELNIANA 53 w podw. tel. 164-03
F. KANTOROWA
רעדען פון ברעסלע אין ווארשע. בעהר אים א לאנגצייטיגע איינזאם און העכער-
געדעכטע העכער-ארגומענט צו פירען אים א סא-באנאליטעט ווערענדיגנדיגס.
די יעדע אפטיילונג Henna וואס קלייבט אויסגעצייכנט פון גלייך געזעצטע
האט אים געזען. בארעכט אים שטארקע פארשטען פאר הערן און דאסן.

קוֹיָה
יִי MITOL
זאלטו עס אין וואסער, בערשט אים דעם שמוציגען
גאנצן, און דו וועסט האבן
א נייעם אנטל!
אין שוועל "MITOL" פאר 1.50 זיל. אז א
גאנצע כעמפע וועט זיך אינדערליים.
"MITOL" פרישט אויף דעם גאנצען שטאף, לעבט
און דעם פריש, רידיגען אויסזעהן, בעווייגט גלורלי
צו בעקומען א בערשעל.

LUNA

אנהויב פון די סעפסען 4 נאכמ. פרייווען פון
די פלעצער אויפן ערשטן סעפסען 1 זל.
שט. אין זינגא פון 12 ביז 3 א זינגער
פענען אלע פלעצער צו 75 גר. און 1 זל.

קלאנג-פילם-קינא-טעאטער
GRAND-KINO
אנהייב פון די טעאטערן אין געז. 8,6,4 און
10.15 אָנזעה. שבת אין זונטאג — 12 א
דינער בייטאג. לעצטער טעאטער 10.15 אָנז.

רעווי-טעאטער
"KAMELEON"
40 SIENKIEWICZA 40
 אונטער דער קינסטלערישער לייטונג פון
L. Orliński i W. Boruński
 סענץ 2 מאַישטעלונגען 7.45 און 9.45
 זונטאָג און יו"ט 3 מאַט. 7.45, 9.45

רעווי-טעאטער
obry Wieczór
אין אייגענעם נייעם ראטאל אויף
האפערניקא 16, מעלעמאן 66
צופֿאָהר מיט די טראַמװייען: 5, 6, 7, 9, 6

APOLLO

CORSO

KINO-TEATR
"PALACE"
KINO TEATR

BAJKA - ילדים
עכשיו

31
צומאָהר מיט די טראַמױזן 1, 6 אין 14.
דייטשן שולן 530 נאכצופאָן שבת, וואָס און
פֿאַר 4 און 8 זינען בייפֿאַר. דער אָרעסטיקער נעליס
אָפֿענעט דעם 14טן יאָר, מיט אַן אָפֿענעם
דער זאָל אין בעהייזע. -;

קײַנאַ ״ERA״
פּלאַטאָ
 וואָרײַטש
 22 (באַלדט)

נױטשטאַרקטער סײַמס, אָרקעסטער, דער זאַל
 אין פּענסיבאַט, אָנהײב 5:00 די סײַמסען אין
 יחול, 4:30 נאַכמ, שבת אין זונטאָג, 11:00
 11:00 פּענסיבאַט, צווייט דעם געזעצטע ווערטן גע-
 זעט צו קומען אויף די פּריערדיגע ווערטן.

R. H. LUBICZ
MED.
פאר היסט, ווענערויש און געשליכטס-קראַנק-
געהמט ווידער אז
אויף צענטריאלאז 43, סט. 141 32
מפעסאנגיסע'ן 8-10, 12-2, און 5-8 וואג-
ן י"ט 9-1. פאר דאמען בעזונדערער ווארט-
ט.

מאנאמען-פריין פאר'ן טעקסט-18 גר. פריי
אין טעקסט-40
נאכ'ן טעקסט-12
ינסער דער שטאם 50 פראג. מייערער. אויסל

Daktor odpowiedzialny: Ch. Kaufma